

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

Bakalářská práce

Sofie Kakullisová

Vzdělávání řeckých emigrantů v Československu
The educational system of the Greek Refugees in Czechoslovakia

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Konstantinos Tsivos, Ph. D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Konstantinu Tsivosovi, Ph.D. za potřebné informace a podklady, které mi pomohl shromáždit, za jeho podnětné rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky.

Česté prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia ani předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 20.12.2015

.....
Sofie Kakullisová

Klíčová slova:

Československo po roce 1948; řecká občanská válka; řečtí uprchlíci; řecká emigrace; československo-řecké vztahy; dětské domovy;

Key words:

Czechoslovakia after 1948; Greek Civil War; Greek Refugees; Greek Emigration; Czechoslovak-Greek Relations ; Children's kindergartens

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá vzděláváním řeckých emigrantů, kteří se v důsledku občanské války v Řecku dostali do Československa, kde jim byl poskytnut azyl. V první části práce je nastíněna občanská válka, její příčiny a emigrace do Československa. Ve druhé části rozebírám vzdělávání řeckých emigrantů a poslední část pojednává o učebnicích a jejich analýze.

This bachelor thesis is about the education of Greek refugees that due to the Greek civil war, emigrated to Czechoslovakia, where they were granted asylum. The first part talks about the civil war, its causes and emigration to Czechoslovakia. In the second part I analyze the education of Greek refugees, and the final part revolves around their schoolbooks, and my analysis of these.

Obsah

1 Úvod	8
2 Občanská válka v Řecku a následná emigrace	10
2.1 Válka mezi Řeckem a Itálií	10
2.2 Nacistická okupace na řeckém území.....	11
2.3 Protifašistický odboj v Řecku.....	12
2.4 První kolo občanské války.....	13
2.5 Osvobození Řecka od nacistické okupace.....	14
2.6 Poslední kolo občanské války v Řecku	15
2.7 Pedomazoma.....	17
2.8 Autentické vyprávění.....	18
2.9 Emigrace dětí do Československa	19
2.10 Československo-řecká společnost.....	20
2.11 Emigrace po skončení občanské války	21
3 Počátky vzdělávání řeckých emigrantů v Československu	23
3.1 Domácí řád a rozvrh	25
3.2 Kroužky v dětských domovech	27
3.3 Učitelé.....	27
3.4 Přejít do českých národních škol.....	28
3.5 Zařazení dětí do československé společnosti a oslabení řecké identity	30
3.6 Výuka na středních školách.....	30
3.7 Večerní studium.....	31
3.8 Výuka na vysokých školách	31
3.9 Celkový stav vzdělanosti řecké emigrace.....	33
3.10 Autentická výpověď pamětnice	33
4 Učebnice a školní pomůcky	35
4.1 První knihy vydávané mimo hranice Řecka	35
4.2 Seznam některých učebnic vydaných mezi lety 1950 a 1964	38
4.3 Analýza učebnic	39
4.4 Učebnice a školní pomůcky v Československu.....	44
5 Závěr	47
Seznam archivních pramenů	49
Použitá literatura	49
Internetové zdroje	50

Zkratky

- DSE Dimokratikos stratos tis Elladas – Demokratické vojsko Řecka
- EAM Ethniko apoleftherotiko metopo – Národněosvobozenecá fronta
- EDES Ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos – Národní republikánská řecká liga
- ELAS Ellinikos laikos apeleftherotikos stratos – Řecká lidová osvobozenecá armáda
- EPON Eniea panelladiki organosi neon – Jednotná všeřecká organizace mládeže
- EVOP Epitropi voitheias sto paidi – Výbor pro pomoc dítěti
- FF UK Filosofická fakulta Univerzity Karlovy
- KKE Kommunistiko Komma Elladas – Komunistická strana Řecka
- PDKE Prosorini dimokratiki kavernisi tis Ellados – Prozatimní demokratická vláda Řecka
- PEEA Politiki epitropi ethnikis apeleftherosis – Politický výbor národního osvobození
- SEKE Sosialistiko ergatiko komma tis Elladas – Socialistická dělnická strana Řecka
- ÚV KS Ústřední výbor komunistické strany

1 Úvod

Pro bakalářskou práci jsem si vybrala téma vzdělávání řeckých emigrantů v Československu od roku 1949 do roku 1968 z toho důvodu, že je mi tato problematika velmi blízká a vždy jsem se zajímala o osud mojí rodiny, jež se účastnila bojů v občanské válce na straně partyzánů a následně emigrovala do Československa. Chtěla jsem se také hlouběji seznámit s tímto tématem, které není prozkoumáno v takové míře jako občanská válka a emigrace jako taková.

Hlavními prameny pro tvorbu mé práce byla jak primární, tak sekundární literatura. Vycházela jsem například z knih o řecké emigraci a řecké historii a z původních archivních materiálů. Pro ilustraci jsem použila vzpomínky z deníku, které mi zanechal můj dědeček, pan Michalis Fulidis († 2012), který během občanské války v Řecku bojoval jako partyzán za svobodu Řecka a také nahrávky neformálního rozhovoru, který jsem vedla se svojí babičkou, paní Magdalini Fulidu, která byla nucena během občanské války v Řecku emigrovat se svojí rodinou nejprve do bývalé Jugoslávie a posléze do Československa, a v neposlední řadě rozhovor doktorky Kateřiny Králové s pamětnicí Georgiou Zerva. Co se týče archivních pramenů, hlavním zdrojem pro mě byly dokumenty z fondu Československého červeného kříže a Ústředního výboru Komunistické strany Československa, které jsou uloženy v Národním archívu v Praze. Další kniha, která mi pomohla při sepsání práce byla kniha doktorky Kateřiny Králové s názvem *Nesplacená minulost, Řecko-německé vztahy ve stínu nacizmu*, dále disertační práce doktora Konstantinose Tsivose *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, ve které jsem našla spoustu cenných informací. Některé informace mi také poskytla kniha Antuly Botu a Milana Konečného *Řečtí uprchlíci*, aj.

Cílem mé bakalářské práce je detailní výzkum vzdělávání řeckých emigrantů v první fázi pobytu v Československu, postupného začleňování řeckých dětí do československých škol, učitelů a v neposlední řadě analýza učebnic, které jsem měla k dispozici. Je ale také nutné nastínit důvody, které vedly Řeky k emigraci, a proto jsem se v první kapitole věnovala hlavně příčinám vzniku občanské války v Řecku, tedy druhé světové válce a německé okupaci, občanské válce a následné řecké emigraci do Československa a jiných tzv. lidově-demokratických zemí. Při zpracování první kapitoly jsem se opírala hlavně o archivní dokumenty, dále o knihu Pavla Hradečného († 2006) *Dějiny Řecka* a o

autobiografické vyprávění mého dědečka a mojí babičky, kterým bych ráda tuto kapitolu věnovala.

Ve druhé kapitole se zabývám vzděláváním řeckých emigrantů v Československu, domácím řádem v domovech a rozvrhem ve školách, přechodem řeckých dětí do českých národních škol, výukou na středních a vysokých školách. Nejdůležitějšími zdroji pro mě opět byly fondy Národního archívu, výpověď již zmíněné pamětnice Georgie Zerva a autobiografická kniha řeckého emigranta Lysimacha Papadopula *Děti bouře*, který byl učitelem a členem organizace EVOP (Epitropi voithias sto paidi). Jeho kniha pro mě byla velmi přínosná a inspirativní.

Ve třetí a poslední kapitole charakterizují systém vydávání knih mimo Řecko, předkládám seznam vydaných učebnic, uvádím mnou přeložené básničky a analyzuji učebnice, které jsem měla k dispozici. Nejvíce informací jsem opět získala ve výše uvedených fondech Národního archívu a také z knihy *Polychronos na zeis, megale Stalin*, jejíž autorkou je Maria Bontila, která se zabývá vzděláváním dětí řeckých politických emigrantů v bývalých socialistických zemích od roku 1950 do roku 1964.

Při zpracovávání archivních dokumentů jsem zjistila, že většina dokumentů, které jsou spolu ve stejné archivní jednotce, je často náhodně spojena a spisy na sebe nenasazují. Většinou ani nebylo možno dokumenty datovat, ani zjistit, kdo je sepsal a komu byly adresovány. Bylo tak velmi komplikované zajistit správnost shromážděných dokumentů. Ale za pomoci knih, které jsem měla k dispozici, jsem se při pečlivém bádání ve většině případů dobrala výsledku.

2 Občanská válka v Řecku a následná emigrace

2.1 Válka mezi Řeckem a Itálií

Pro Řeky, pozdější emigranty, je důležitý sled událostí, které se odehrály ve 40. letech 20. století.

Řecký generál, diktátor a předseda vlády Ioannis Metaxas reagoval negativně na ultimátum, které v zastoupení své vlády obdržel od italského velvyslance Graziho, a to vzápětí vyvolalo agresí fašistické Itálie proti Řecku. Tento den je dodnes v Řecku státním svátkem a je známý pod názvem „*To oxí*“, tedy „*den Ne*“.

Dne 28. října 1940 na základě rozkazu Benita Mussoliniho vstoupily italské vojenské jednotky přes okupovanou Albánii a postupně se dostávaly do řeckého vnitrozemí. Situace se však vyvíjela jinak, než italská strana očekávala.¹

Řecký národ na italské jednotky reagoval velmi energicky a vlastenecký zápal spojil většinu řeckého národa. Vnitřní spory a nenávisť, které panovaly mezi řeckým lidem, byly na čas odsunuty. Diktátor Metaxas si odmítnutím italského fašistického nátlaku a vyhlášením mobilizace zabezpečil podporu skoro celého Řecka. Z počátku získal i podporu komunistického vůdce Nikose Zachariadise, který poslal z vězení svým příznivcům dopis, ve kterém je vybízel k boji proti italskému fašismu.

14. listopadu 1940 podnikla řecká armáda velkou protiofenzívu a povedlo se jí osvobodit celé řecké území.

Řecké vítězství mělo ve světě veliký úspěch a pro západní spojence znamenal Mussoliniho nezdar první porážku mocností OSY. Řecko se tak stalo spojencem Velké Británie, která mu vojensky pomáhala.²

¹ Kateřina KRÁLOVÁ, *Nesplacená minulost, Řecko-německé vztahy ve stínu nacismu*, Karolinum 2012, str. 26 – 27.

² *Tamtéž*, str. 27.

³ Pavel HRADEČNÝ a kol., *Dějiny Řecka*, Praha 1998, str. 427 – 429.

2.2 Nacistická okupace na řeckém území

Pro Německo byly řecké úspěchy nevhodné, a tak nabídlo Řecku uzavření míru s Itálií. To však Metaxas odmítl, protože by tím porušil dohodu mezi Řeckem a Velkou Británií. I po úmrtí Ioannise Metaxase 27. ledna 1941 se řecká vláda nadále snažila vzdorovat nacistickému tlaku, ale vážným nebezpečím pro ně byl vstup Bulharska k mocnostem OSY.

Adolf Hitler se rozhodl podniknout vojenskou operaci nejen proti Řecku, ale také proti Jugoslávii s pomocí svých spojenců, a tak 6. dubna 1941 zahájil ofenzívu proti oběma zemím a znemožnil jakýkoliv kontakt mezi řeckou a jugoslávskou armádou. Německým jednotkám se podařilo zničit část řecké obrany a vstoupit do Soluně. Útoky postupně podléhaly armády z různých oblastí Řecka, a tak se řecká a britská vláda rozhodla evakuovat britské a řecké jednotky do bezpečí. 27. dubna 1941 však byly německým vojskem obsazeny Athény a postupně i pevninské Řecko a ostrovy. Oficiální řecká vláda se nejprve uchýlila na Krétu, a poté do Egypta.³

Řecko tak bylo okupováno třemi státy. Německem, Itálií a Bulharskem. Německo kontrolovalo Řecko loutkovým režimem a některé osobnosti Metaxasova režimu spolupracovaly s okupanty, stejně jako někteří liberálové či republikáni. Mezi nimi však byl jen minimální počet opravdových fašistů. Vláda se snažila o zmírnění ekonomických a sociálních důsledků okupace. Řecké obyvatelstvo bylo nuceno k poslušnosti a ekonomie státu se nadále zhoršovala, i kvůli ekonomickému rabování a vykořisťování, které bylo způsobeno hlavně ze strany Německa. Hospodářská blokáda Řecka, která měla způsobit Německu problém se zásobováním a kterou měla na svědomí hlavně Velká Británie, měla vliv na ekonomický úpadek země. Avšak tato skutečnost byla nejtěživější pro řecké obyvatelstvo, protože na jejich území propukl hladomor. Během období od srpna 1941 do dubna 1942 zemřelo kolem 250 000 osob, většina z nich právě v důsledku hladomoru.⁴

³ Pavel HRADEČNÝ a kol., *Dějiny Řecka*, Praha 1998, str. 427 – 429.

⁴ K. KRÁLOVÁ, *Nesplacená minulost, Řecko-německé vztahy ve stínu nacismu*, str. 30 – 35.

2.3 Protifašistický odboj v Řecku

Z výše zmíněných důvodů výrazně sílila nenávist řeckého obyvatelstva k okupantům a jejich teroru. Během roku 1951 začaly vznikat guerillové jednotky a posléze se vytvořil organizovaný protifašistický ozbrojený odboj v čele s řeckými komunisty, jejichž vliv zažil během fašistické okupace velký přerod.

Komunistická strana Řecka (*Kommunistiko komma Elladas – KKE*), jež byla vytvořena v roce 1918 pod názvem Socialistická dělnická strana (*Sosialistiko ergatiko komma Elladas – SEKE*), byla považována za vlasteneckou a demokratickou stranu. KS Řecka hlásala vlastenecké pojetí společného boje za osvobození proti fašismu v Řecku a budoucí osvobozená země měla stát na demokratických principech a sociální spravedlnosti. Tajemníkem strany se v roce 1935 stal vůdce Nikos Zachariadis, který byl vyslán z Moskvy. V době okupace byl předán německým okupantům, kteří ho odvedli do koncentračního tábora v Dachau, kde zůstal až do konce války. Během této doby se tak stal novým vůdcem KKE Georgios Siantos.⁵

27. září 1941 byla vytvořena *Národněosvobozenecká fronta* EAM (*Ethniko apeleftherotiko metopo*), ve které bylo více levicových stran a její hlavní složkou byla *Řecká lidová osvobozenecká armáda* ELAS (*Ellinikos laikos apeleftherotikos stratos*). Armáda ELAS byla založena začátkem roku 1942. Do armády ELAS se však hlásili nejen příznivci levice, ale i republikánští důstojníci. Samozřejmě v Řecku existovaly i konzervativní organizace, například nejdůležitější z nich *Národní republikánská řecká liga* EDES, (*Ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos*) založená v září 1941.⁶

EAM se jevila býti během řeckého odboje nejvíce aktivní a hlavně díky jejím úspěchům a úspěchům její armády se během let 1942-1943 vytvořilo území osvobozené od fašistů a nazývané *Svobodné Řecko*. KKE získala díky svým úspěchům větší počet členů.

Král Jiří II., který byl v exilové vládě, se považoval za jediného „zákonného představitele řeckého národa a státu“ a po skončení války měl v úmyslu se opět ujmout

⁵ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 435.

⁶ Konstantinos TSIVOS, *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, Praha 2012, str.36.

vlády v Řecku. Řecký lid však chtěl referendum a postoj krále Jiřího byl pro něj velmi pobuřující. V roce 1943 vznikaly problémy mezi republikány a royalisty a objevovaly se i větší nepokoje. Řecká královská vláda měla výhodu, protože byla jako jediná mezinárodně uznávána, samozřejmě i Velkou Británií, v jejíž zájmu bylo, aby se moci chopila monarchistická vláda a ne levice. Velká Británie spolupracovala s EDES a zpočátku se pokusila bojkotovat EAM a její vojsko ELAS. Ze zjištěných důvodů nakonec podepsala Velká Británie s ELAS spojeneckou dohodu.⁷

2.4 První kolo občanské války

Kapitulací Itálie 3. září 1943 vygradovala národněosvobozenecká aktivita a byla posílena vojenská síla. Úspěchy ve Středomoří byly hlavně na straně mocností a vznikaly smiřovací procesy. Rozepře mezi EAM a jejími protivníky se ještě prohloubily. K tomu přispěla Velká Británie svým nekompromisním postojem vůči levicovému odboji, a tak se organizace EDES přetvořila na pravicovější složku. Vedení EAM/ELAS reagovalo tím, že vedle boje proti fašismu podnikalo i ozbrojené akce proti pravici, hlavně tedy proti EDES. Cílem bylo zastavení diskriminace nejdůležitější odbojové síly a naděje na zapojení do formace poválečného Řecka. „Vyhrocující se napětí mezi oběma stranami vyústilo v otevřené vojenské střetnutí, které trvalo od října 1943 do února 1944 a je považováno za „první kolo“ občanské války.“⁸

29. února 1944 došlo mezi EAM/ELAS a EDES k dohodě a závazku, že se obě strany soustředí na národněosvobozenecký boj a rozepře mezi sebou budou řešit mírovými prostředky. V témže roce se stal novým premiérem řecké exilové vlády v Káhiře Georgios Papandreu. Nedlouho poté se konala konference v Bejrútu, na které proběhlo jednání o vytvoření vlády. Řecká komunistická strana si dělala naděje na spravedlivé jednání, kterého se však nedočkala. Naopak, odboj KKE byl spojen v jedno s celým levicovým odbojem a řecká komunistická strana byla dokonce nařčena z „teroru v horách“. KKE v Bejrútu podepsala tzv. *Libanonskou dohodu*, která pro ni však byla velmi nevýhodná.⁹ Obsahovala například bod, ve kterém potvrzuje, že budou partyzánské oddíly včleněny do národní armády, a budou tedy podléhat příští vládě. Po návratu delegátů do Řecka se vedení KKE

⁷ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 437 – 439.

⁸ *Tamtéž*, str. 441.

⁹ Michael WEITHMANN, *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*, Vyšehrad 1996, str. 336-338.

rozhodlo dohodu nepřijmout a požadovalo revizi dohody, na niž premiér Georgios Papandreu nepřistoupil.

Tato neshoda opět vzbudila tlak mezi ELAS a EDES. Nakonec však KS Řecka musela s podmínkami souhlasit a zástupci EAM/PEEA/KKE získali dohromady šest ministerských křesel. I přes to, že KKE měla pouze dvě ministerská křesla, byla oblíbená u více jak poloviny Řeků a kontrola nad většinou Řecka byla fakticky v rukou armády ELAS.

2.5 Osvobození Řecka od nacistické okupace

Vývoj situace v Řecku donutil německou armádu, aby si uvědomila přicházející prohru, a proto se Adolf Hitler v září roku 1944 rozhodl, že jeho vojska opustí Řecko. Britské jednotky obsadily Athény a dorazila i vláda „národní jednoty“ a jejího vůdce Papandrea. Partyzánská armáda ELAS pronásledovala německé vojsko a na několika místech došlo i k „teroru ze strany komunistického radikála Arise Veluchiotise“.¹⁰

Poté, co se Řecko v říjnu roku 1944 definitivně zbavilo fašistické okupace, nebyla situace nijak příznivá. Hospodářská krize a neustálé rozepře mezi EAM/ELAS a jejich protivníky způsobovaly nestabilní prostředí v Řecku. Fronta EAM a její armáda ELAS stále kontrolovala většinu řeckého území.

Po osvobození Řecka od nacistické okupace podal premiér Papandreu návrh o rozpuštění odbojových skupin z důvodu ukončení národněosvobozeneckého boje. Fronta EAM si kladla podmínku, že bude část její armády zastoupena i v nové armádě Řecka a poměr formací bude spravedlivý. Na tyto podmínky Papandreu nepřistoupil a ELAS dostala ultimátum: do 10. prosince 1944 měla být její armáda rozpuštěna. Představitelé fronty EAM na základě těchto skutečností opustili svá místa ve vládě. Na tento popud se 3. prosince 1944 v Athénách uskutečnila stávková akce. Mezi levicí a pravicí došlo k ozbrojenému konfliktu a důsledky byly strašné. Tento ozbrojený konflikt se nazývá *Dekemvriana* (Prosincové události)¹¹ a můžeme ho považovat za druhé kolo řecké občanské války.

¹⁰ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 446.

¹¹ Miroslav TEJCHMAN, *Balkán ve válce a v revoluci 1939-1945*, Karolinum 2008, str. 613-624.

2.6 Poslední kolo občanské války v Řecku

Po podpisu mírové dohody ve Varkize 12. února 1945 následovalo poslední a nejkrvavější kolo řecké občanské války v dějinách Řecka. Podle dohody se měla armáda ELAS a všechny její ozbrojené formace rozpustit a vláda měla zajistit bezpečí pro všechny občany, stíhat válečné zrádce a uspořádat parlamentní volby. Podmínky dohody však nebyly dodrženy, protože nastalo období „bílého teroru“ ze strany extrémní pravice.¹²

Již 31. března 1946 se konaly parlamentní volby, KKE se voleb na základě rozhodnutí Nikose Zachariadise nezúčastnila a její členové podali demisi. Pravice ve volbách zvítězila s 55 % hlasů, avšak věrohodnost výsledků voleb byla malá.¹³ V tento den byla „přepadena četnická stanice ve městečku Litochoro v podhůří Olympu“, rozkaz vyšel od Nikose Zachariadise“. Během přepadení bylo zabito několik četníků. Byla to reakce na působení extremistické pravice.¹⁴

Situace po volbách se ještě více vyhrotila, panoval vyhrocený nacionalismus a antikomunismus. Extrémní pravice a konzervativní royalisté, dokonce i kolaboranti během druhé světové války, byli jmenováni do funkcí. Odpůrci režimu se dostali do vězení a někteří z nich byli i popraveni. Nová vláda usilovala o sesazení komunistů, socialistů a dokonce i liberálů. Na základě výsledků referenda se král Jiří II. vrátil do Řecka. Spekulovalo se však o tom, že byl na občany při hlasování kladen nátlak, a nejednalo se tedy o demokratické volby. Na začátku dubna roku 1947 byl král Jiří II. po své smrti vystřídán svým bratrem Pavlem I., který měl za manželku Frederiku, ženu velmi politicky činnou.¹⁵

„Koncem října 1946 byl ustanoven *Generální štáb partyzánů*. Partyzánské jednotky se začaly od prosince 1946 označovat za *Demokratické vojsko Řecka* DSE (Dimokratikos stratos tis Elladas).“¹⁶, jež podléhalo KKE

¹² Nikos MARANTZIDIS, The Greek Civil War: 60 years after, In: *Acta Universitatis Carolinae.*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. IX, 2009, str. 17.

¹³ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 462.

¹⁴ K. TSIVOS, *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, str. 41.; P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 462 – 464.

¹⁵ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 463.

¹⁶ *Tamtéž*, str. 464.

Díky událostem, které předcházely se generální tajemník ÚV KS Řecka Nikos Zachariadis začal soustředit na svržení athénské režimu, zvýšení počtu vojáků a vytvoření patriční armády. KKE si dělala naděje na podporu od komunistických sousedů a Moskvy, které se jí však nedostalo v takové míře, v jaké by potřebovala. Naopak podpora Athén ze strany Spojených států byla daleko větší, než Nikos Zachariadis předpokládal. A tak bylo komunistické povstání předem odsouzeno k neúspěchu.

Řecká komunistická strana se i přes nepříznivé podmínky rozhodla bojovat dále a neustoupit, v naději, že se jí nakonec dostane pomoci od jejich komunistických sousedů. V rozhlasové stanici *Svobodné Řecko* (Eleftheri Ellada), která byla založena v tehdejší jugoslávské obci Buljkes, zaznělo 24. prosince 1947 prohlášení o vzniku *Prozatímní demokratické vlády Řecka* PDKE, neboli „horské vlády“ (Prosorini dimokratiki kivernisi tis Ellados) v čele s generálem Markosem Vafiadisem.

Mezi oběma stranami propukl nelítostný boj, boj na život a na smrt, a jehož cílem bylo absolutní vítězství buď jedné, nebo druhé strany. Nikos Zachariadis se snažil o mezinárodní uznání „Horské vlády“ (PDKE) a také o územní expanzi tzv. *Svobodného Řecka*, což byly oblasti, které měl pod svou kontrolou Zachariadis a jeho demokratické vojsko, jež mělo základnu v severním Řecku. Počet vojáků národní armády byl o hodně vyšší, než jakým disponovala DSE. V průběhu občanské války se KKE stala nelegální stranou, stejně tak fronta EAM. Zároveň začaly represálie vůči představitelům strany a také vůči jejich příznivcům. Vznikl zákon, kvůli kterému bylo možné popravovat nebo na doživotí trestat lidi, kteří se snažili svrhnout stávající vládu. Během let 1948-1949 tak byly popraveny přes tři tisíce osob. Desetitisíce lidí skončily v trestaneckých táborech, nejznámější z nich byl na ostrově Makronisos.¹⁷

Můj dědeček, Michalis Fulidis, který byl ve svých sedmnácti letech partyzánem DSE, po sobě zanechal deník s velmi cennými vzpomínkami, ve kterých vypráví: „Během občanské války byla spousta obyvatel řeckého venkova nucena k přesunutí do měst, aby bylo zabráněno poskytnutí pomoci našim bojovníkům. Podpora, kterou jsme do té doby dostávali od Bělehradu, byla zastavena poté, co se Zachariadis rozhodl postavit na stranu Sovětského svazu v rozkolu, jenž vznikl mezi Titem a Stalinem v červnu 1948. A tak naše

¹⁷ P. HRADEČNÝ, *Dějiny Řecka*, str. 470.

partyzánské jednotky procházely velmi těžkým obdobím. Po smrti spousty bojovníků se muselo zapojit mnoho nezletilých, žen a *Slavomakedonců*¹⁸, kteří zaujmuli vysoké procento partyzánských jednotek. Vzpomínám na ty drsné dny a extrémně těžké podmínky, ve kterých jsme bojovali. Ve sněhu a v mrazech jsme neměli pořádné oblečení, chodili jsme v krátkých kalhotách, nevhodných botách a často jsme neměli nic k jídlu. Během války jsem byl postřelen do ramene, nějakou dobu jsem se zotavoval a když se můj zdravotní stav zlepšil, byl jsem opět nasazen k boji proti „monarchofašistům“. V KKE se objevovaly vnitřní neshody, o kterých jsme my, jako partyzáni, nevěděli. Dostaly se k nám však informace, že je athénská vláda podporována Spojenými státy a Velkou Británií a její armáda disponovala moderní zbrojní výbavou, letadly a bombami a hlavně měla mnohem více vojáků, než my bojovníků. Na konci roku 1948 jsme se setkali s úspěšným útokem ze strany královské armády a na jaře 1949 nám zbyly jediné dvě oblasti, které jsme obsazovali, a to pohoří Grammos a Vitsi. Naneštěstí se v srpnu 1949 odehrál závěrečný boj na pohoří Vitsi a poté Grammos, který pro nás znamenal prohru a také konec občanské války pro Řecko. Ve válce jsem bojoval do poslední chvíle a nakonec jsem byl spolu s ostatními nucen utéci do albánských hor, odkud jsem se později dostal do Československa. Nikdy jsem neměl pocit, že bych svojí zemi zrazoval. Naopak. Snažil jsem se bojovat za lepší dny a podmínky v Řecku, moje naděje se však nevyplnily a odchod z rodného Řecka byl pro nás všechny nesmírně těžký a bolestný“.¹⁹

Udává se, že v průběhu občanské války v Řecku zemřelo kolem padesáti tisíc lidí, mezi ně nepatřili pouze vojáci, ale také civilní obyvatelé, emigrovalo přibližně sto tisíc lidí a desetitisíce lidí byly umístěny ve vězeních a nebo internováni do táborů.

2.7 Pedomazoma

Velmi kontroverzní otázkou dodnes zůstává přesun řeckých a slavomakedonských dětí v době občanské války do „lidově-demokratických zemí“. Masivní přesun dětí začal po

¹⁸ Pojem *Slavomakedonec* je odvozen od zeměpisného pojmu Makedonie ve významu vztahujícím se k tzv. Egejské Makedonii jako jednomu z dějišť řeckého osvobozenického hnutí za 2. sv. války a občanské války 1946-1949. Jsou to pojmy čistě pramenné, v této práci slouží k postizení historické skutečnosti tzv. *slavomakedonského* podílu na řeckém odboji, na řecké občanské válce a příchodu řecké, převážně helenofonní a slavofonní emigrace do Československa a její vnitřní skladby, jak ji tehdy chápala řecká emigrace sama.

¹⁹ Vzpomínky z deníku mého dědečka Michalise Fulidise, který ve svých 17 letech bojoval v občanské válce jako partyzán DSE.

vypuknutí „bílého teroru“ v Řecku. Známe ho také pod termínem „pedomazoma“, což byl podle tehdejší athénské vlády únos dětí. „O důvodech, které vedly k nutnosti děti deportovat do bezpečných regionů, toho bylo napsáno mnoho. Předcházelo mu chaotické sbírání dětí královnou Frederikou v roce 1947, která pod záminkou ochrany dětí od „hrůz a hrozeb komunistů“, „sbírala“ hlavně děti z partyzánských vesnic, vytvářela pro ně známá dětská městečka, ve kterých je převychovávala a později předávala k adopci.²⁰

Skutečnost byla taková, že matky rozhodovaly o tom, zda budou jejich děti poslány mimo Řecko. Většina jich nakonec s odesláním dětí z Řecka souhlasila. Hlavním důvodem byl strach o bezpečí dětí a hlad, se kterým se obyvatelé partyzánských vesnic potýkali. To bylo i oficiální vyjádření „horské vlády“.²¹

Mezi roky 1947 - 1949 bylo odvedeno asi 28 tisíc dětí, podle athénské vlády byla důvodem snaha o komunistickou výchovu a o odebrání národní identity. Tvrzení o snaze odebrat národní identitu však ve skutečnosti nebylo pravdivé a řecké děti, které byly odvedeny do komunistických zemí, v nich měly možnost žít lépe než v horách v Řecku.

2.8 Autentické vyprávění

Děti neodcházely z Řecka pouze bez rodičů, byly i výjimky. Moje babička mi v neformálním rozhovoru, který jsem si nahrála na památku, vyprávěla příběh svojí rodiny a poslední den v rodné zemi: „Během červencového večera roku 1948 k nám domů přišel jeden partyzánský bojovník, mně v té době bylo 13 let, a sdělil nám, že jsme v nebezpečí, a musíme proto urychleně opustit vesnici. S rodiči a mými šesti sourozenci jsme byli nuceni pozdě večer opustit náš milovaný domov ve vesnici Notia. S sebou jsme si vzali pouze nejdůležitější věci, netušili jsme, že se do svého domova už nevrátíme. Bylo nám řečeno, že je to pouze na dobu, než komunistická strana vyhraje válku a poté se vrátíme zpět do našeho domova. A tak, v jeden letní večer, opustila naše rodina a většina obyvatel vesnice svá přístřeší a za doprovodu několika bojovníků DSE jsme se vydali směrem k jugoslávským hranicím, kde na nás měli čekat jugoslávští vojáci. Za pomoci jugoslávských vojáků jsme se

²⁰ Tasula ZISSAKI-HEALEY, *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*, Praha 2013, str. 50.

²¹ Lysimachos PAPADOPULOS, *Děti bouře*, Praha 1998, str. 74; Lars BAERENTZEN, John O. IATRIDES, Ole L. SMITH: The „Paidomazoma“ and the Queen’s Camps. In: *Studies in the history of the Greek Civil War 1945-1949*, Copenhagen, Museum Tusulanum Press 1987, str. 128.

dostali až do obce Buljkes²², kde jsme setrvali nějakou dobu. Měli jsme štěstí, že jsme se dostali právě do Buljkesu. Bylo to totiž původně bohaté městečko, které bylo za druhé světové války obýváno Němci, kteří byli po německé prohře vyhnáni. Vše po nich zůstalo: domy, vybavení v domácnosti, stáje i zázemí pro zemědělství. Toto vše dala Titova vláda k dispozici řeckým uprchlíkům, kteří se do Buljkesu dostali už v roce 1945. Během dvou let byl Buljkes plný řeckých bojovníků, kapitánů i důstojníků, obyčejných občanů, učitelů i umělců. Lidé se opravdu snažili v městečku vybudovat svůj domov s vlastní ekonomikou a dokonce jsme měli i vlastní měnu. Vznikla základní škola a nižší gymnázium, divadlo, dokonce i knihtisk. I přes to, že jsem byla dost mladá, byla mi dána velká zodpovědnost, a to být vedoucí skupinky malých dětí. Děti mě měly moc rády a starat se o ně a pomáhat jim ve škole mě velice bavilo. V Buljkesu jsem samozřejmě i já chodila do školy. Vzdělávání bylo ale i kulturní. Byla jsem součástí řeckého národního tanečního a pěveckého souboru. Přípravovali jsme se na různé festivaly v „lidově-demokratických“ zemích, například v roce 1948 jsme jeli na festival do Bělehradu, Prahy a poté, v roce 1949 do Varšavy, dále do Budapešti, kde náš soubor vyhrál na mezinárodním festivalu druhé místo. Všechny peníze, které jsme na festivalech získali, jsme posílali řeckým partyzánům na jídlo, oblečení a zbraně. Já osobně jsem z Buljkesu odjela do Rumunska se souborem a do Československa jsem se dostala až o něco později, v roce 1950. Dvě z mých sester šly bojovat do řad partyzánů. Nejmladší bratr a sestra byli transportem posláni do dětského domova Klokočov a později Unčín v Československu. V dětském domově byli až do doby, než se naši rodiče dostali do Československa.²³

2.9 Emigrace dětí do Československa

Během „bílého teroru“ v Řecku probíhaly masivní transporty dětí již od března roku 1948. Celá akce byla organizovaná za pomoci Červeného kříže a Výboru pro pomoc dětem EVOP (*Epitropi voitheias sto paidi*).

Přijetí prvního transportu se 749 dětskými emigranty v Československu se uskutečnilo 27. dubna 1948. Děti byly v doprovodu několika desítek matek a velmi mladých učitelek. Vlák jel přes Jugoslávii a poslední a konečná zastávka byl dětský domov

²² Malé město v srbské autonomní oblasti Vojvodina, dnes nazýváno Maglič

²³ Nahrávka neformálního rozhovoru s mojí babičkou Magdalini Fulidu, která se svojí rodinou emigrovala ve 48. roce z vesnice Notia, v oblasti Pella, Řecko.

v Mikulově na Moravě, kde bylo vše připraveno pro přijetí dětí. Jak zařízení domova, tak lékařské ošetření. Další transporty následovaly, nejen do Mikulova, ale i do Všebořic u Ústí nad Labem, do Maloměřic u Brna, a v září stejného roku byl počet dětí v Československu kolem 4000. Spousta dětí byla i z Buljkesu.²⁴

Do Československa přijížděly děti ve stejně zuboženém stavu, jako do Jugoslávie a ostatních zemí, a tak byla nutná co nejrychlejší náprava. Nemocné děti byly poslány do ozdravoven nebo nemocnic. Většina dětí byla umístěna do dětských domovů. Ty byly zprvu provizorní, ale postupem času, až do roku 1951 se děti dostávaly do stálých a dobře vybavených domovů, jež se zřizovaly v rekreačních objektech, bývalých nemocnicích i zámcích. „Děti v dětských domovech zůstávaly až do ukončení povinné školní docházky, poté se vracely zpět do svých rodin, nebo pokračovaly ve studiu“.²⁵

O ochranu dětí v Československu se postarala Československo-řecká společnost ve spolupráci s Československým červeným křížem, Ministerstvem sociálních věcí, stranických výborů KSČ aj. Svoji pomoc však nabídli i obyčejní lidé, například kadeřnice a holiči stříhali děti zdarma, švadleny pomáhaly přešívát dětské oblečení, lidé darovali oblečení, obuv a hračky. Náklady na děti byly pro stát značně vysoké, uvádí se 600 korun na každé dítě měsíčně.²⁶

2.10 Československo-řecká společnost

Velkou roli při přijetí nejen dětských emigrantů sehrála Československo-řecká společnost, která vznikla v březnu roku 1946 jako „Spolek přátel demokratického Řecka“.

Celá akce byla však vedena tehdejším ministrem práce a sociální péče, Václavem Klebíkem. Od března do července roku 1949 se připravovala další „Řecká akce“ jako reakce na vypovězení řeckých emigrantů z Jugoslávie Titovou vládou, a tak se Československo rozhodlo pro přijetí dalších řeckých emigrantů. Vedoucím „Řecké akce“ byl Tomáš Kosta. Od září 1949 se tábor Lešany připravoval na přijetí řeckých emigrantů. Ke konci roku 1951

²⁴ L. PAPANOPULOS, *Děti bouře*, str. 80.

²⁵ NA Praha, fond ÚV KSČ 100/3, svazek 147, archivní jednotka 584.

²⁶ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1, Zpráva likvidátora.

Československo poskytlo pro potřeby dětských emigrantů celkem 15 domovů a další dva se stavěly. Personál v domovech mluvil řecky i česky.

V roce 1951 se však Československo-řecká společnost rozpadla a úlohu, kterou hrála, převzal Československý červený kříž.²⁷

2.11 Emigrace po skončení občanské války

Po prohře DSE se začali partyzáni stahovat spolu se svými rodinami a zajatci do Albánie a Jugoslávie, ze které se postupně dostávali do ostatních, tzv. lidově-demokratických zemí. Zástupci KKE a KSČ jednali o přepravě dospělých Řeků a dětí z Jugoslávie a Albánie v průběhu posledního roku občanské války.

„První transport řeckých dospělých emigrantů v počtu 1 221 osob dorazil do Československa 30. srpna 1949, tedy v den, kdy na horském masivu Grammos skončila poslední velká bitva občanské války“²⁸. Jednalo se především o Řeky, kteří byli v Buljkesu. Emigranti se dostali do sběrného tábora v Lešanech, kde byli po nějakou dobu v karanténě a všichni museli projít lékařskou prohlídkou. Ti, kteří byli schopni pracovat, byli vysláni do práce. Ti, co pracovat nemohli, skončili v záchytném táboře Svatobořice a děti byly poslány do dětských domovů. Následovaly další transporty, jejich cílem byly Mikulovice, Svatobořice a Šumperk.²⁹ V roce 1952 bylo v Československu přibližně 12.150 řeckých emigrantů, jednu čtvrtina emigrantů tvořili Slavomakedonci. „Společensky byla podle nejnovějšího dělení řecká emigrace složená z dětí, z bývalých příslušníků Řecké demokratické armády, povětšinou řecké národnosti, z osob, které se neúčastnily bojů, ale podporovali DSE a hrozilo jim ve vlasti pronásledování, dále emigrantů, kteří opustili Řecko z nenávisti k *fašistickému* režimu, z *Řeků* a *Slavomakedonců* vypovězených z Jugoslávie a ze zajatých příslušníků *monarchofašistické* armády, kteří přijeli hlavně s posledním transportem z Albánie v zimě 1949“³⁰.

²⁷ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1.

²⁸ K. TSIVOS, *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, str. 52.

²⁹ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1.

³⁰ Antula BOTU, Milan KONEČNÝ, *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*, Praha 2005, str. 295.

Většina řeckých uprchlíků byla později umístěna do různých vesnic a zařazena do trvalého zaměstnání. Nejvíce řeckých emigrantů v roce 1950 bylo v okrese Jeseník, Krnov, Žamberk, v Olomouci, Ostravě, Hradci Králové a v Brně.

3 Počátky vzdělávání řeckých emigrantů v Československu

U řeckých emigrantů vznikala potřeba vlastního vzdělávacího systému již v Buljkesu a dalších domovech. V Buljkesu výuka zprvu probíhala hlavně v dětských domovech a až na základní předměty byla velmi ideologicky zaměřena. Kromě klasických školních předmětů a aktivit se kladl velký důraz na „politickou osvětu mládeže“.³¹ Po čase vznikla základní škola a nižší gymnázium. Vzdělávání bylo i kulturní, vznikl například řecký národní taneční a pěvecký soubor. Děti, které se dostaly do Československa právě z Buljkesu, měly většinou lepší školní vědomosti, než zbylé děti.

Po příchodu do Československa se vzdělávací systém dále rozvíjel. Jeho rozvoj byl velice nutný kvůli negramotnosti velkého počtu dětí a hlavně kvůli jejich dalšímu vývoji. „Většina dětí pocházela z chudých horských oblastí severního Řecka, kde probíhaly válečné operace v rámci občanské války a v předchozích letech v rámci druhé světové války, a tak většinou nebyly školy v provozu“.³² Od počátku přemísťování řeckého obyvatelstva byla v květnu 1948 vytvořena již zmíněná komise na pomoc dětem EVOP, jež sídlila nejdříve v Budapešti a poté se přesunula do Bukurešti. Členy komise byli hlavně pedagogové. Pro výbor EVOP bylo důležité zabydlování, život, bezpečí a vzdělání řeckých a slavomakedonských dětí. Důležitým úkolem bylo dodávání školních učebnic a jiné literatury do dětských domovů. Komise EVOP v Československu sídlila na Ministerstvu práce a sociální péče v Praze, kde disponovala pětičlennou komisí. Mezi její povinnosti patřilo podrobné sestavení rozvrhu a programu výuky řeckého učiva pro školy, vybírání zaměstnanců do dětských domovů, vzdělávání pedagogů a vychovatelů, umístění dětí do dětských domovů blízko rodičů, slučování sourozenců, aj.³³

V domovech se již od počátku objevovaly potíže, které bylo zapotřebí řešit, jako například problémy s přizpůsobováním dětí a jejich kázní, špatný zdravotní stav, problémy v komunikaci kvůli neznalosti jazyka, nedostatek kvalifikovaných řeckých učitelů, nedostatek učebnic a učeben, aj.

³¹ Milan RISTOVIĆ, *Dug povratak kući. Deca izbeglice iz Grčke u Jugoslaviji 1948 - 1960*, str. 80

³² L. PAPADOPULOS, *Děti bouře*, str. 92.

³³ L. PAPADOPULOS, *Děti bouře*, str. 103.

V dětských domovech byl jak řecký, tak český personál. V roce 1949 bylo podle údajů z národního archívu 132 řeckých učitelů a vychovatelů. Československé ministerstvo školství a výzkumný pedagogický ústav vytvořily školní osnovy, které byly následně schváleny vedením KKE a komisí EVOP. Na základě požadavků řecké komunistické strany probíhala výuka až do roku 1951 pouze v dětských domovech a vyučujícími byli zprvu Řekové. KKE a EVOP se snažily o výchovu v duchu řecké mentality. Řecké a slavomakedonské děti byly v domovech rozděleny následovně:

Domov pro děti od 0 - 3 let	Kojenci (často i s matkami a v jeslích)
Domov pro děti od 3 – 6 let	Mateřské školy. Řečtí i čeští vychovatelé
Domov pro děti od 6 – 15 let	Děti jsou rozděleny do tříd podle věku 1.-2. třída výuka v mateřském jazyce Od 3. třídy zapojení výuky českého jazyka
Domovy pro mládež od 15 let	Učňovské obory jako kovoprůmysl, automechanika, doly, hutě. Mimoto mateřský jazyk, historie a zeměpis

Zdroj: NA Praha, fond Československého červeného kříže, činnost Československo-řecké společnosti, karton č.2, dopis z 15. září 1950 od Tomáše Kosty.

Řecká komunistická strana chtěla udržet národnostní práva, a tak byly děti rozděleny do řeckých a slavomakedonských tříd.

3.1 Domácí řád a rozvrh

Pro co nejefektivnější rozvoj v domovech bylo zapotřebí sestavit domácí řády, jež určovaly každodenní program dětí a určovaly poslání domovů. Pro ilustraci, jak vypadal denní program dětí a výuka v dětských domovech, uvádím rozvrh z domova v Teplicích, který byl pro děti ve věku od 10 do 15 let:

07:00	Budíček	11:30-13:00	Zpěv a hry
07:15-07:30	Rozcvička	13:00-14:00	Oběd
07:30-08:00	Ranní hygiena	14:00-15:30	Občanská nauka, zeměpis, dějepis
08:00-08:15	Snídaně	15:30-16:30	Zpěv a hry
08:15-09:00	Řečtina/Slavomakedonština	16:30-17:00	Svačina
09:00-09:15	Přestávka	17:00-19:00	Vycházka
09:15-10:00	Čeština	19:00-19:30	Večeře
10:00-10:45	Svačina	19:30-20:30	Společenské hry
10:45-11:30	Kreslení nebo počty	20:30-21:00	Čištění obuvi, mytí

Zdroj: NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1 a 2, Osnovy přednášek.

U dětí od 3 do 10 let byl rozvrh poměrně mírnější. Vyučování probíhalo pouze od 8:15 do 10:30. Jelikož vedení řecké komunistické strany věřilo, že jejich strana zvítězí v občanské válce, kladl se zpočátku důraz ve výuce hlavně na výchovu v komunistickém duchu a na výuku reálií Řecka. I z toho důvodu KKE zažádala o zařazení dorostu hlavně do oborů, které byly zapotřebí v Řecku, jako například kovoprůmysl, automechanika, doly, hutě, výroba rádií, aj. V Řecku byl totiž nedostatek lidí, kteří by měli znalosti z těchto oborů. Starší děti, které chodily do odborné školy, byly i zaměstnány, stejně jako čeští učni. Vyučovali je i řečtí učitele, a to řecký jazyk, řeckou historii a zeměpis. Ti, kteří se učili dobře, měli právo jít na vyšší odborné školy.³⁴

³⁴ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1 a 2, Osnovy přednášek.

Podle řádu bylo posláním domovů vytvořit příjemné prostředí, které mělo dětem připomínat rodinnou výchovu, pomáhat jim s rozvojem schopností a důkladně je vychovávat, postarat se o ubytování, jídlo, oblečení a zdravotní péči. Řády se různily podle věku dětí. V rozvrhu vidíme, že denní program upravoval, kdy a kolikrát se má podávat jídlo, kdy se mají děti koupat a umývat si ruce, jak mají udržovat pořádek, že musí vychovatelé dbát na to, aby děti na vyučování chodily čisté, dobře oblečené a se všemi školními pomůckami, které potřebují, dbali na jejich docházku při vyučování a jejich dobré chování. Důležitým bodem v řádu byla každodenní příprava dětí do školy a povinnost vychovatelů na děti dohlížet, čas strávený na čerstvém vzduchu, tělocvikem, cvičením řeckých národních tanců, procházkami, hrami a sportem. V neděli a o svátku měly děti podle řádu odpočívat. Volný čas se doporučoval trávit kulturními činnostmi nebo vycházkami, výlety, sporty, nebo ideologickou výchovou. Tedy poslechem stranické rozhlasové stanice Hlas svobodného Řecka, četbou časopisů *Aetopula* a *Eponitis*.³⁵ Ta byla až do roku 1956 velmi specifická, protože děti byly vychovávány v duchu naprosté oddanosti ke svému vůdci Zachariadisovi a ke Stalinovi. Domovní řády se také různily podle věku dětí. Byly vytvořeny i řády, které byly přímo určeny pro vychovatele domovů – různily se podle toho, jestli se vychovatelé starají o děti předškolního nebo školního věku. Na dodržování řádu dohlížel pedagogický ředitel domovů, byl zodpovědný za plánování výchovy a učebních prací v domovech i ve školách, dodržování směrnic a pracovního programu ve škole a výchovy v domovech. Na poradách učitelského a vychovatelského sboru stanovoval způsob práce, rozhodoval o přijímání a propouštění vychovatelů a učitelů a samozřejmě také evidoval prospěch žáků.³⁶

V některých domovech se však řád nedodržel a podmínky pro život dětí v nich nebyly nejlepší. Děti měly nedostatek oblečení, řečtí a čeští učitelé navzájem nespolupracovali, vychovatelé neměli dostatečnou kvalifikaci. V některých domovech byla kvůli nedostatku učitelů a učebních prostor nutnost vytvořit prozatímní plán pro některé domovy, jako například střídavá výuka, která probíhala v Unčíně, Liběšicích, Klokočově, Šilheřovicích a Velkých Heralticích. V různých zprávách se objevují informace o vyřazení některých učitelů například z národní školy v Klokočově. Důvodem bylo pochybné chování

³⁵ A. BOTU, M. KONEČNÝ, *Řečtí uprchlíci*, str. 95.

³⁶ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 2, Osnovy přednášek.

a nedostatečná péče o děti, používání pochybných trestů a výchovných prostředků.³⁷ Řecká strana si nepřála, aby takoví pedagogové vychovávali české ani řecké děti. Ty měly být vedeny tak, aby z nich vyrostl socialistický člověk. Kvůli nedostatečné výchově a péči byly děti v Klokočově neukázněné a školní prospěch měly horší než děti z jiných domovů. (Projednáno 15.3.1952). Například v Šilheřovicích, Veselíčku byly výsledky daleko lepší. Jako důvod se udává, že se provádí na domovech politická práce a také učitelé a vychovatelé jsou dobří.

3.2 Kroužky v dětských domovech

Důležitou roli ve výchově a vzdělávání sehrály i kroužky. Byly domovy, které se pro děti snažily vytvořit co nejvíce kroužků, jako například dětský domov v Chrastavě, kde byly například tyto kroužky: rukodělné práce, pěvecký kroužek, hudební kroužek, jarní práce, technický kroužek, údržbářské práce, biologický kroužek, aj. V každém kroužku byla vedoucí, která dobře prospívala a měla pod sebou několik slabších žáků. V kroužcích se děti učily spolupracovat a také pomáhat slabším, což se ukázalo jako velmi prospěšné. Nejdůležitějšími kroužky však byly ty, ve kterých se za pomoci českých učitelů denně doučovalo z matematiky, češtiny a ruštiny. V domovech se také prováděly hospitace a k žákům se přistupovalo velmi individuálně, kdy odpovědné osoby řešily jejich nedostatky. Každý měsíc se pořádala rodičovská sdružení, kde se projednával prospěch dětí. Důležitým bodem při výchově bylo povzbuzení, které přispívalo k lepším učebním výsledkům.³⁸

3.3 Učitelé

Jak již bylo řečeno, dětské domovy bojovaly s nedostatkem řeckých a slavomakedonských učitelů, a tak vyučovaly také starší dívky, které absolvovaly školení, nebo starší děti, které prošly v Řecku základní školu. Tím pádem byla výuka na nižší úrovni. „Naštěstí se ve školním roce 1950-1951 dostalo do Československa díky příchodu řeckých dospělých emigrantů více kvalifikovaných učitelů, a také absolventů gymnázia“,³⁹ kteří se mohli zapojit do výuky dětí. Po přechodu dětí do českých škol se stali řečtí učitelé

³⁷ *Tamtéž.*

³⁸ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1, Osnovy přednášek.

³⁹ L. PAPADOPULOS, *Děti bouře*, str. 92.

zaměstnanci Ministerstva školství. Ti byli kontrolováni inspektory z ministerstva, avšak kontrola ne vždy dopadla k jejich plné spokojenosti. Většina učitelů totiž neměla dostatečnou kvalifikaci, vzdělání ani zkušenosti.⁴⁰ Bylo nutné zvýšit kvalifikaci učitelů a vychovatelů, a tak se ve zprávě od Tomáše Kosty dočítáme o plánovaném školení řeckých učitelů a vychovatelů. Ti měli projít dalšími odbornými i politickými školeními a tím si zlepšovat své pedagogické znalosti. Školení byla většinou po dobu 1- 3 měsíců.⁴¹ Pro vychovatelky z mateřských škol se konalo dvouměsíční speciální školení, aby se dostaly na úroveň českých učitelek mateřských škol.⁴² V dalších letech se bohužel odbornost učitelů neposunula kupředu a v úředních spisech se stále dočítáme o nespokojenosti inspektorů s řeckými učiteli, a to dokonce i ve školním roce 1956-1957. Zájem o problematiku učitelů byl i ze strany zástupců řecké komunistické strany, která dbala na to, aby byli řečtí učitelé politicky korektní a připravovala pro ně školení. Docházelo i k propouštění politicky nespolehlivých učitelů. Ve stejném duchu pokračovalo nové vedení KKE, které se chopilo moci po svržení vůdce KKE Nikose Zachariadise v roce 1957. Učitelé, kteří nesouhlasili s danou situací a názory nového vedení KKE, byli propuštěni.⁴³

3.4 Přechod do českých národních škol

Velkým problémem byla i špatná spolupráce mezi českými a řeckými zaměstnanci v domovech. Nedostatečná schopnost řeckých učitelů a způsoby jejich výchovy nebyly jednotné, což ovlivňovalo výchovu a vzdělávání dětí. Kvůli potížím, se kterými se dětské domovy setkávaly (hlavně nedostatečná kvalifikace učitelů a nedostatek učebnic), se rozhodlo vedení KKE a EVOP pro vzdělávání řeckých dětí v českém jazyce. Vedení KKE požadovalo co nejrychlejší přestup dětí do českých národních škol. A tak bylo úkolem československého ministerstva školství během školního roku 1950-1951 připravit s pomocí dětských domovů přechod řeckých a slavomakedonských dětí do českých škol, a to od nového školního roku, zajistit novou školní osnovu, ve které se i nadále měl klást důraz na udržování mateřského jazyka a tudíž se muselo počítat i s výukou v mateřštině. Návrh osnovy konzultovali členové komise EVOP, například L. Papadopoulos a G. Savidis.⁴⁴

⁴⁰ NA Praha, fond ÚV KSČ 100/3, sv.147, aj. 582.

⁴¹ NA Praha, fond ÚV KSČ 100/3, sv.146, aj. 572, 576, Řecká emigrace.

⁴² NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 2.

⁴³ NA Praha, fond ÚV KSČ 100/3, sv. 147, aj. 557, 582.

⁴⁴ NA Praha, fond ÚV KSČ 100/3, sv. 147, a.j.580; A. BOTU, M. KONEČNÝ, *Řečtí uprchlíci*, str. 95, 97.

Během školního roku 1950-1951 probíhaly přípravy k přechodu na povinnou školní docházku podle československé legislativy. Aby byl na začátku školního roku možný přechod všech řeckých a slavomakedonských dětí do českých škol, bylo nutné učinit opatření k zajištění dostatečného počtu učitelů, učeben, nábytku a učebních pomůcek. Jedním z nejdůležitějších bodů však byla příprava samotných dětí na výuku, která měla následovat v českých školách.⁴⁵ „V první a druhé třídě se děti ve školách při domovech i nadále učily v řeckém jazyce, od třetí třídy tam začali vyučovat i čeští učitelé. Řeční učitelé se tak starali pouze o výuku řeckého jazyka, řeckého zeměpisu a dějepisu“.⁴⁶ Během letních prázdnin čeští učitelé brigádně vyučovali řecké děti český jazyk. Výuka měla probíhat 1-2 hodiny denně.⁴⁷

Ve školním roce 1951-1952 se tak nacházelo kolem 2500 řeckých a slavomakedonských dětí v českých národních školách. „V prvních letech návštěvy české školy probíhala výuka v 1. třídě v řečtině, aby se u malých dětí upevnila znalost mateřštiny. Rozvrh hodin během školního týdne byl následující: 9 hodin čtení a psaní, 3 hodiny mluvnického cvičení, 4 hodiny matematiky, 2 hodiny tělocviku a 4 hodiny konverzace v českém jazyce. Od 2. pololetí se děti učily latinku. Následující rok pak řecké a slavomakedonské děti zasedly do lavic první třídy spolu s českými dětmi. Ve vyšších třídách výuka probíhala v češtině a do rozvrhu hodin bylo zařazeno 4-6 hodin týdně výuky řečtiny, vlastivědy, dějepisu a zeměpisu Řecka. Český jazyk již převládal“.⁴⁸ Děti se většinou velmi dobře adaptovaly, ale existovali i takoví žáci, kteří se nebyli schopni přizpůsobit a učení pro ně bylo těžší. Jazyková bariéra znamenala pro některé děti velký problém. Ve třídách se nacházela spousta řeckých či slavomakedonských dětí s vyznamenáním. Během hodin řeckého dějepisu byly děti seznámeny například s dějinami starověkého Řecka, jež v nich měly vyvolávat národní hrdost, dále o osvobození od osmanské nadvlády v 19. století, o druhé světové válce a boji proti fašistům, aj. V hodinách zeměpisu se učily o geografii Řecka, jeho horách, ostrovech, podnebí, aj. Mezi dětmi byly tyto hodiny velmi oblíbené.⁴⁹

⁴⁵ NA, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 2.

⁴⁶ P. HRADEČNÝ, *Řecká komunita v Československu: její vznik a počáteční vývoj (1948 – 1954)*, Praha 2000, str.122.

⁴⁷ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 2. Zprávy z domovů ČSČK – časopis.

⁴⁸ L. PAPADOPULOS, *Děti bouře*, str. 94, 95.

⁴⁹ NA Praha, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1, Zpravodaj Česko-řecké společnosti; NA Praha, fond UV KSČ 100/3, sv.146, aj. 576. Řecká emigrace.

3.5 Zařazení dětí do československé společnosti a oslabení řecké identity

„Postupné zavírání dětských domovů začalo již od roku 1955 a už tehdy bylo jasné, že návrat do rodné vlasti není otázkou blízké budoucnosti. Uzavíráním dětských domovů se měnil i způsob výuky řečtiny. Poslední dětský domov byl uzavřen v roce 1962. V listopadu téhož roku uzákonilo Ministerstvo školství v Československu povinnou devítiletou školní docházku pro všechny řecké a slavomakedonské děti v českých školách.“⁵⁰ Nadále existovala možnost výuky mateřštiny, byla však dobrovolná. Výuka byla pouze 4 hodiny týdně, oproti počtu 8 – 9 hodin, který byl předtím. Tím, že šlo o dobrovolný předmět, se známka nezapočítávala do prospěchu, což mělo někdy za následek nedostatečnou znalost a problémy s mateřštinou. Zrušení dětských domovů a nepovinná výuka mateřštiny tak dala vzniknout novému období. Období, kdy se řecké děti více a více spojovaly s českými dětmi a československou kulturou. Integrace do československé společnosti tak přišla zcela přirozeně. Většina domácností sice řecky mluvila, ale postupem času a narozením dalších generací řecká identita slábla.

3.6 Výuka na středních školách

Pro řecké a slavomakedonské děti samozřejmě existovala možnost studia na středních školách či učňovských oborech. Na další studium se dostávaly většinou po absolvování povinné školní docházky v Československu. V případě dětí, které se do Československa dostaly až v pozdějším věku, bylo nutné i jejich předchozí zapojení do výuky základní školy v Československu a znalost českého jazyka. „Ve věku patnácti let, tedy po odchodu z dětských domovů, některé děti nastoupily do učebních oborů, které byly na dva roky. Rok 1952 přinesl změny a řecké děti získaly možnost studovat i na gymnáziích a průmyslových školách, na kterých byl ve školním roce 1952-1953 zaznamenán počet 239 řeckých dětí“.⁵¹ Výuka mateřštiny se konala i na středních školách a učebních oborech, v počtu mezi 3-5 hodinami mateřštiny týdně. V některých místech musely děti dojíždět autobusem do střední školy, například do Kyselky, Unčina, Sobotína, Bílé Vody a Klokočova. Řecké děti byly ve třídách s českými dětmi, kterých byla většina. Ne vždy bylo studium středních škol úspěšné. Máme například zprávy ze zápisu z 22. ledna 1953

⁵⁰ T. ZISSAKI-HEALEY, *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*, str.131, 135.

⁵¹ L. PAPADOPULOS, *Děti bouře*, str. 96.

z dětského domova v Loučném, kde jsou vyjmenované děti ze středních škol, které propadaly například z matematiky, řeckého jazyka či fyziky. Naopak dva žáci získali vyznamenání a z celkového počtu 55 řeckých žáků na střední škole propadlo 10. Je to o něco vyšší číslo v poměru k českým žákům, kterých bylo 85 a z toho jich propadlo 14. Hojně navštěvovaná střední škola byla například v Klokočově, Kyselce, Šilheřovicích a Heralticích. Po absolvování středních škol bylo jen přirozené, že se některé z dětí budou snažit o přijetí na vysokých školách či univerzitách.

3.7 Večerní studium

Na základě nutnosti vzdělávání pracujících řeckých a slavomakedonských emigrantů se Ministerstvo školství, věd a umění postaralo také o večerní středoškolské studium. To mělo trvat 10 měsíců s počtem patnácti vyučovacími hodinami týdně. Učily se předměty jako byla čeština, ruština, matematika, rýsování, společenské a přírodní vědy. Ruština se však vyučovala až po zvládnutí češtiny.⁵²

3.8 Výuka na vysokých školách

Významnou událostí, hlavně pro řecké emigranty v Československu, bylo zřízení lektorátu a následně nediplomového oboru novořečtina na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 1948. Nedostatek kvalifikovaných řeckých učitelů v Československu a potřeba připravit učitele na výuku řečtiny ve školách při domovech a později v národních školách zapříčinily vytvoření již zmíněného oboru. Prvním lektorem řeckého jazyka se stal doktor práv a filosofie Dimitris Papas, který byl jedním z řeckých emigrantů v Československu. V té době působil i na československém Ministerstvu informací, byl zodpovědný za řecké vysílání Československého rozhlasu a byl redaktorem řeckých novin *Agonistis* (Bojovník).⁵³ V září 1951 byl jmenován Ministerstvem školství, věd a umění docentem FF UK v Praze pro nediplomový obor novořečtina. První snaha o zřízení lektorátu novořeckého jazyka se však objevuje již v září roku 1946.⁵⁴ V roce 1951

⁵² A. BOTU, M. KONEČNÝ, *Řečtí uprchlíci*, str. 340.

⁵³ Archiv UK v Praze, fond FF UK, osobní spis doc. D. Papase, *Profesorskému sboru filosofické fakulty Karlovy university, Praha, 12. prosince 1947.*

⁵⁴ Archiv Univerzity Karlovy v Praze, fond FF UK, osobní spis doc. D. Papase, *Ministerstvo školství, věd a umění, č. 94.849/51-IV/8. V Praze dne 11. září 1951.*

byla novořečtina spojena s diplomovým oborem ruština. V témže roce se stal docent Papas odborným asistentem. Většina jeho studentů byla řeckého původu, českých studentů bylo minimum. Avšak od 90. let se na tento obor hlásí vysoký počet českých studentů. Docent Papas vyučoval novořecký jazyk (konverzaci i gramatiku), řeckou literaturu i dějiny Řecka. Pro lepší představu o rozsahu vyučovací činnosti na FF UK ve studijním roce 1958/59 demonstruji rozvrh pana doc. Papase:

	Typ výuky:	Počet hodin týdně:
Výuka v zimním semestru	přednášky	10
	cvičení	6
	semináře	4
	konzultace	8
Výuka v letním semestru	přednášky	8
	cvičení	6
	semináře	2
	konzultace	8

Zdroj: Archiv UK v Praze, fond FF UK, osobní spis doc. D. Papase, *Rozsah vyučovací činnosti na filosoficko-historické fakultě KU ve stud. roce 1958/59.*

Po jeho smrti v roce 1963 převzal jeho roli další řecký emigrant Fotis Nedelkos, který vystudoval obor historie na Filosofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně. Mezi absolventy FF UK patřil i můj dědeček, Michalis Fulidis, který studoval obor novořečtina a ruština a svůj diplom získal v 60. letech. Před samotným studiem však musel projít speciálním přípravným kurzem na vysoké školy, který absolvoval v Běhařově. Přípravky byly i v jiných městech, například v Praze byl zřízen domov pro děti a dorost za účelem přípravy na střední odborné nebo vysoké školy. Po maturitě se děti právě z tohoto domova často dostávaly na vysoké školy i technické univerzity.⁵⁵ Řečtí studenti bydleli na kolejích společně s českými či zahraničními studenty a někteří z nich získávali stipendia. Ti, co měli rodinu, od státu získávali sociální dávky. Československý stát se snažil co nejvíce pomoci se vzděláváním řeckých politických emigrantů a zařadit je co nejrychleji do československé společnosti.

⁵⁵ Petros CIRONIS, *Akce „Řecké děti 1948“*, Rokycany 2001, str. 225.

3.9 Celkový stav vzdělanosti řecké emigrace

Již od počátku druhé světové války až do konce občanské války se Řecko zmítalo v neustálých bojích. Řecké a slavomakedonské děti v severním Řecku tak často neměly možnost získat ani základní vzdělání. S příchodem do Československa a ostatních tzv. lidově-demokratických zemí se situace se vzděláním výrazně zlepšila. „Z dotazníkové akce, která se konala v roce 1962 v Československu je patrné, že z 8 574 dospělých emigrantů zůstávalo 1 224 stále negramotných, z 6 831 gramotných dospělých emigrantů mělo 3 951 ukončeno základní vzdělání, 591 emigrantů mělo ukončenou střední nebo odbornou školu s maturitou a vysokoškolského vzdělání nakonec dosáhlo 168 emigrantů, což je 1,95 % z celkového počtu“.⁵⁶

3.10 Autentická výpověď pamětnice

Ve výpovědi paní Georgie Zerva, absolventky novořečtiny na FF UK v sedmdesátých letech a dlouholeté učitelky řečtiny ve státní Jazykové škole v Praze, se dovídáme z úst této pamětnice spolehlivé informace o tom, jakým způsobem probíhalo vzdělávání řeckých a slavomakedonských dětí v Československu od 48. roku: „Narodila jsem se v roce 1947 v bývalé jugoslávské obci Buljkes v době, kdy probíhala občanská válka v Řecku. O rok později se oba rodiče opět zúčastnili bojů v občanské válce. Otec v létě roku 1948 padl a já s bratrem, který se téhož roku narodil, jsme byli v dětském domově až do roku 1949, kdy jsme byli společně se skupinou dětí a starců převezeni do Československa a umístěni do dětského domova. Chodili jsme do školy, kde jsme se učili novořečtinu. *Slavomakedonské* děti se zase učily svůj mateřský jazyk. Do školy jsem začala chodit ve Velkých Heralticích. Tam byl i jeden kyperský učitel. První třída byla jenom v řečtině. S češtinou jsme začali ve druhé třídě, kdy jsme chodili do české školy. Tam jsme byli společně s českými dětmi a tím pádem jsme se mohli naučit česky rychleji. Ve škole v Šilheřovicích jsem byla celkem pět let. V české škole byli čeští učitelé a v domově byli jak řečtí, tak čeští vychovatelé. Ve škole jsme se neučily pouze jazyk, ale i zeměpis a dějepis. Každý domov samozřejmě fungoval trochu jinak. Kvalita vzdělání vždy záležela na regionu. V některých odlehlých místech, jako například v Vrbně pod Pradědem bylo vzdělání minimální. Ale naopak v Krnově byla organizace velice dobrá. V dětském

⁵⁶ K. TSIVOS, *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, str. 156.

domově, kde jsem byla, se v pátek nebo v sobotu četly aktuality o Řecku, abychom měli stále spojení s ním. V domově byla i knihovna. Většina knih však byla v češtině. Pokud jde o učebnice, řecká komunita a vzdělávací komise měla svoje nakladatelství. Dodnes některé z těchto knih máme. Učebnice nám stačily. Více jsme četli česky a v češtině jsme se stále zlepšovali. Měli jsme jednoho vychovatele, který vynikal nad ostatními. Učil nás lásce ke knihám, Werichovy písně, lásce k přírodě, učil nás rozeznávat stromy a v létě doplňoval naše vzdělání. Vše možně se nám snažil vynahrazovat, že jsme měli dětství bez rodiny. V domově jsme se museli od 16 do 18 hodin připravovat a učit se a již zmíněný vychovatel nám vždy pomáhal a měl s námi trpělivost. V dětských domovech jsem strávila celkem 15 let. Potom jsem se dostala na učňovskou školu. V té době jsme měli možnost studovat především obor zemědělství. Po jednom roce na učňovské škole jsem se dostala na střední školu ve Frýdku Místku, a to na střední zemědělskou školu, obor ekonomický. Tam mi šly jazyky a humanitní obory. Po střední škole jsem šla pracovat a dojížděla jsem do Ostravy na jazykovou školu. V 68. roce jsem se rozhodla studovat vysokou školu v Praze, obor novořečtina a ruština na Univerzitě Karlově, a při studiích jsem i pracovala. V té době jsme založili společně s řeckými studenty, kteří dostali stipendia hlavně od levicových stran, studentskou organizaci. Když vzpomínám zpětně na časy strávené v dětských domovech, uvědomuji si, že náš svět byl velmi izolovaný.⁵⁷

⁵⁷ *Paměť národa*, sbírka „Sixty Years After“ – Georgia Zerva, interview vedla doktorka Kateřina Králová, Praha, 25. května 2010.

4 Učebnice a školní pomůcky

Největší potíže, se kterými se setkávala řecká společnost jak v Československu, tak v ostatních tzv. lidově-demokratických zemích, byl nedostatek školních pomůcek pro výuku dětí, hlavně učebnic, a nevyhovující školní budovy.⁵⁸ Vzhledem k tomu, jak byli řečtí emigranti nuceni opustit narychlo svou vlast, nevzali si s sebou žádné knihy ani učebnice. Ale i kdyby si je byli bývali vzali s sebou, nebylo by možné je použít, protože jejich obsah politicky nevyhovoval vedení řecké komunistické strany. A tak všechny knihy, které se používaly v emigraci, byly vydávány komisí EVOP a tiskly se mimo hranice Řecka.

4.1 První knihy vydávané mimo hranice Řecka

První řecké učebnice se začaly vydávat již v Buljkesu, kde byla v provozu tiskárna. Zde byla také v roce 1947 pro potřeby řecké emigrace vytištěna první učebnice řecké mluvnice vycházející z gramatiky Manolise Triandafyllidise, čítanka pro třetí a čtvrtou třídu a dále čítanka vydaná v květnu roku 1948 pod názvem *Ta xaroumena paidia*⁵⁹, v překladu Veselé děti.

Když započal tisk knih, vydavatelství se potýkala se dvěma základními problémy. Prvním problémem byl již zmíněný ideologický obsah učebnic a druhým byl technický problém. Pod termínem technický problém si můžeme představit to, že v tzv. lidově-demokratických zemích neexistovaly v té době stroje s řeckou abecedou.⁶⁰ Zároveň byl nedostatek typografů, ze začátku byli v Rumunsku dva a postupem času se jejich množství zvýšilo až na padesát. Co se týče počtu strojů, i těch přibývalo, hlavně za pomoci NDR, které jich do vydavatelství poslalo mnoho. Po roce se do Rumunska dostaly tiskařské stroje, které umožňovaly tisknout knihy a učebnice ve větším počtu a v lepší kvalitě.

V roce 1948 byly vydány i učebnice matematiky pro první i druhou třídu základní školy, Geografie Řecka, krátká studie novořecké historie věnovaná komunistickému vůdci N. Zachariadisovi, gramatika řeckého jazyka pro třetí, čtvrtou a pátou třídu. V roce 1949 byl

⁵⁸ NA Praha, fond UV KSČ 100/3, sv. 143, aj. 557.

⁵⁹ Maria BONTILA, *I ekpaideusi ton politikon prosfigon*, Athény, 2003, str. 45.

⁶⁰ Maria BONTILA, *I ekpaideusi ton politikon prosfigon*, str. 46.

vydán slabikář pro první třídu a čítanka pro první třídu, dále čítanka pro třetí a čtvrtou třídu, matematika pro čtvrtou a pátou třídu, fyzika pro čtvrtou a šestou třídu.⁶¹ Od počátku roku 1950 se začalo tisknout větší množství učebnic, jako novořecké čítanky, gramatika, syntax, historie a geografie. Vydávaly se knihy nejenom pro děti, ale také pro dospělé, jako například politické knihy zaměřené na marxismus, literární knihy či fyzika a chemie pro dospělé. Do tisku se dostaly i mapy. V Budapešti byla knihovna, ve které se nacházela řecká sekce se spoustou knih, která pomáhala při tvorbě učebnic, například v čítankách byly použity různé povídky. I v Bukurešti se nacházely knihovny s velkým počtem řeckých knih a jejich obsah pomáhal v tvorbě dětských učebnic.

Knihy se tiskly v Bukurešti a v Polsku, odkud se dostávaly do všech tzv. lidově-demokratických zemí, ve kterých se nacházeli řečtí emigranti. Od roku 1949 do roku 1956 se vydavatelství nazývalo *Nea Ellada* (Nové Řecko) a od roku 1956 do 1974 bylo přejmenováno na *Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis* (Politické a literární vydavatelství). Nakladatelství však v roce 1974 přestává vydávat.

Knihy, které byly tištěny v Bukurešti, se lišily vzhledově a občas i obsahově od těch, které byly vytištěny ve Varšavě. Avšak na odlišnosti v obsahu nemělo takový vliv to, kde byly tištěny, ale spíše se lišila každá kniha jednotlivě a také se měnil obsah rok od roku. Po celou dobu vydávání učebnic neměly knihy určitý charakter. „V prvních učebnicích byly texty zařazeny náhodně, aniž by sledovaly nějaký řád, buď chronologický nebo tematický. V učebnici pro šestou třídu vydané v roce 1954 se poprvé objevil systematický řád, ale i v ní se nacházely odchylky. Například v kategorii *Jara* je prvním textem báseň, která zmiňuje Stalinovu smrt, jenže všechny texty, co následují, popisují jarní přírodu. Čítanka pro třetí třídu z roku 1950 a pro čtvrtou třídu z roku 1951 věnuje ke konci učebnice velkou část gramatické a syntaktické části. V prvním případě z 295 stran je posledních 50 stran věnovaných gramatice. V druhém případě z 328 stran je věnováno gramatice a syntaxi posledních 60 stran.⁶² V čítankách se objevují vyprávění a básničky v přibližném poměru 4:1. Například v čítance pro čtvrtou třídu z roku 1951 je z počtu 99ti textů 25 básniček. Ale v čítance pro čtvrtou třídu z roku 1953 máme z celkového počtu 106ti textů 42 básniček, což je počet celkem vysoký. V některých učebnicích je možné nalézt výklad různých pojmů, se kterými

⁶¹ Anna MATHEU, Popi POLEMI, *I ekdotiki peripetia ton Ellinon Kommuniston 1947 – 1968*, Athény 2003, str. 151-196.

⁶² M. Bontila, Polixronos na zeis, megale Stalin, str. 132.

se v nich setkáváme, například co je to povídka, pohádka, lidové vyprávění, národní píseň, aj. Dokonce se pod některými texty občas objevuje i analýza, hlavně u básniček. Autoři textů byli zpočátku v učebnicích anonymní, ale od roku 1960 v nich nalzáme podpisy jak autorů samotných, tak i kreslířů. Knihy se stále obnovovaly a zlepšovaly tak, aby vyhovovaly potřebám a úrovni žáků. Výsledkem bylo, že skoro každý rok vyšla nová učebnice pro každou třídu.

„Komise EVOP a řecká komunistická strana dbala na to, aby učebnice a knihy pro děti byly psány tak, aby děti z Řecka vedly k lásce k vlasti a inspirovaly je k boji za svobodu, mír, demokracii a k proletářskému internacionalismu. Knihy nesměly ničit charakter dětí, ale naopak v nich pěstovat lásku k pravdě, spravedlnosti a přátelství mezi národy“⁶³. Knihy a učebnice měly poučovat skrze heroické příklady, jak řecké, tak i sovětské. Velmi často se objevovaly ideologické písně a básně o řeckých hrdinech, zpočátku hlavně o Zachariadisovi a také o Leninovi.⁶⁴

Když pominula počáteční nouze o učebnice, vydavatelství začala spolupracovat s komisemi jednotlivých zemí, kde se nacházeli řečtí političtí emigranti. Některé učebnice zůstávaly pro všechny řecké děti stejné, v některých se však objevovaly odlišnosti podle kultury jednotlivých států, což však bylo velmi náročné. Jeden z vedoucích centrální komise EVOP, Georgios Athanasiadis, žádá na začátku roku 1961 o pomoc se sestavováním učebnic jednotlivé komise v tzv. lidově-demokratických zemích. Pomáhat měli v první řadě pedagogové a vychovatelé, v druhé řadě spisovatelé a kdokoliv mohl pozitivně přispět.⁶⁵ V dopise, který Athanasiadis zaslal všem komisím, žádá následující: „Žádáme vás, abyste barvitě popsali život v zemi, ve které vy a naše děti žijete tak, aby kromě obecného obsahu učebnice obsahovala i zvláštnosti života každé jednotlivé země. Z tohoto důvodu je nutné, aby obsah, který nám pošlete, byl inspirován životem a pokrokem dětí a průběhem socialistické přestavby. Mimo to vás žádáme o zaslání ukázek z učebnic, které se v jednotlivých zemích používají. Chceme, aby učebnice obsahovaly co nejvíce informací o Řecku, jako například informace o přírodě a životě na vesnici i ve městě, hlavně informace o městech, řekách, továrnách v naší vlasti, o životě pracujícího lidu. Je důležité vyjádřit co nejvíce řeckou atmosféru, zároveň také oživit vzpomínky na boj našeho lidu a zdůraznit

⁶³ A. MATHEU, P. POLEMI, *I ekdotiki peripetia ton Ellinon Kommuniston 1947 – 1968*, str. 74.

⁶⁴ NA, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1, Osnovy přednášek.

⁶⁵ M. Bontila, Polixronos na zeis, megale Stalin, str. 49.

situaci, ve které žijeme, boj za změnu a pokrok. Dále žádáme o obecné informace o zemi, ve které žijete, například o vzdělávacím systému, o obyvatelstvu, aj. Také chceme, abyste zdůraznili touhu našich dětí vrátit se zpět do vlasti, jejich lásku a propojení s vlastní“.⁶⁶ Jedním z důvodů, proč se Athanasiadis tolik angažoval a spěchal na obnovu učebnic byl ten, že obsah již existujících učebnic neodpovídal tehdejším politickým potřebám. Politicky korektní a ideologický obsah, jak už bylo zmíněno, byl pro vyučování dětí řeckých emigrantů zásadní.⁶⁷ Avšak učebnice se musely obnovovat i z jiných, než jen politických důvodů. Například učebnice zeměpisu či dějepisu obsahovaly neaktuální údaje, a tak bylo zapotřebí je aktualizovat.

4.2 Seznam některých učebnic vydaných mezi lety 1950 a 1964

Mezi lety 1950 a 1964 byly ve výše zmíněných nakladatelstvích vydány různé učebnice. Maria Bontila ve své knize uvádí následující:

1. *Čítanka pro první třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1950
2. *Čítanka pro druhou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1950
3. *Čítanka pro třetí třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1950
4. *Čítanka pro pátou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1950
5. *Čítanka pro čtvrtou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1951
6. *Čítanka pro sedmou a osmou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1951
7. *Slabikář*, EVOP, *Nea Ellada*, Bukurešť, 1952
8. *Čítanka pro čtvrtou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1953
9. *Čítanka pro pátou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1953
10. *Čítanka pro šestou třídu základní školy*, EVOP, *Nea Ellada*, 1954
11. *Čítanka pro první třídu základní školy*, Varšava, 1956
12. *Čítanka pro čtvrtou třídu základní školy*, Varšava, 1957
13. *Řecko naše vlast, Četba pro sedmou třídu základní školy*, Varšava, 1957
14. *Řecko naše vlast, Četba pro pátou třídu základní školy*, Varšava, 1958
15. *Řecká četba pro třídy středních škol*, Varšava, 1960
16. *Čítanka pro třetí třídu, Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis*, 1961

⁶⁶ M. Bontila, Polixronos na zeis, megale Stalin, dopis od G. Athanasiadise, str. 51, 52.

⁶⁷ *Tamtéž*, str. 52.

17. *Čítanka pro druhou třídu*, Varšava, 1962
18. *Čítanka pro čtvrtou třídu, Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis*, 1962
19. *Čítanka pro pátou třídu, Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis*, 1963
20. *Čítanka pro šestou třídu, Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis*, 1964
21. *Čítanka pro sedmou třídu, Th.Mitsopoulos, Politikes kai Logotechnikes Ekdoseis*, 1964

Právě rok 1964 je důležitý pro konec vydávání učebnic pro dětské emigranty. V roce 1964 se ujal opět moci v Řecku Georgios Papandreou, a tím začalo období demokratizace v Řecku, ze které těžili i řečtí emigranti. Někteří z nich se znova repatriovali a až do roku 1967 byla povolena komunikace mezi emigranty a jejich rodinami v Řecku a vzájemné návštěvy, tím pádem se mohli i zásobit knihami a učebnicemi. Toto období mělo pozitivní vliv na vzdělávání řeckých dětí v tzv. lidově-demokratických zemí.⁶⁸

4.3 Analýza učebnic

Měla jsem k dispozici několik učebnic, které mi pomohly zmapovat, co a jakým způsobem a co se děti učily, a hlavně co byl podstatný a prospěšný obsah pro vůdce KKE a komisi EVOP, a jakou roli sehrála naděje na následnou repatriaci do Řecka.

Čítanka pro třetí třídu, kterou jsem měla k dispozici, byla vydaná v roce 1961 v nákladu deseti tisíc výtisků nakladatelstvím *Politikes kai logotechnikes ekdoseis*, místo vydání však není uvedeno. Autoři učebnice se snažili vyvolat v dětech lásku ke své vlasti a touhu po návratu do ní, hrdost na svůj antický původ, na národněosvobozenický boj za druhé světové války. Hlavním cílem bylo ctění socialistické ideologie a orientace EVOPu a vedení KKE na Sovětský svaz.

V úvodu učebnice se setkáváme s textem, ve kterém děti těsně před začátkem školního roku připravují nástěnku do své třídy s tematikou života řeckých dětí v Sovětském svazu a v tzv. lidově-demokratických zemích, na zeď větší fotografie řeckých bojovníků a samozřejmě také mapu Řecka. V dalších textech se setkáváme s dětmi, které tráví čas například na pionýrském táboře, kde se setkávají s ostatními dětmi z různých zemí

⁶⁸ M. Bontila, Polixronos na zeis, megale Stalin, str.129-130.

východního bloku. V textu se dokonce objevuje i ruská věta, která je vzápětí přeložena do řečtiny.

Texty jsou velmi rozmanité, to dokazuje například kapitola s názvem „Kamarádi“, ve které je hlavní postavou Kostakis, který žije v Československu. Autoři se pokouší prohloubit znalosti dětí například tím, že vyjmenovávají různé lidově-demokratické země, kde se nacházeli řečtí emigranti a tím se ujišťovali, že jsou děti seznámeny s místy, kde žila řecká politická emigrace. Z podpisu, který je pod tímto a dalším textem, je patrné, že učebnice nebyly vždy psané řeckými emigranty, ale v některých případech byly pouze do řečtiny přeložené. Sovětská ideologie a hlavně ideologie KKE je v učebnici velmi patrná. Nechybí ani oslavné texty, jako například vyprávění o oslavě, která se konala na počest národněosvobozenecké fronty EAM a jejich úspěchů. Součástí textu je také vyprávění dívky jménem Sofie o době, kdy jí bylo šest let a v Řecku se schylovalo ke konci druhé světové války, ve které bojoval její otec v armádě ELAS a po osvobození od nacismu byl uvězněn. Podle Sofie byl odsouzen pouze za to, že bojoval proti nacistům, za nic jiného! Následuje oslavná píseň fronty EAM, napsaná Vasilisem Rotasem a v mém překladu zní následovně:

PÍSEŇ EAM

Svoboda, překrásná dcera,
sestupuje z hor,
a všechen lid ji objímá,
slaví a zpívá jak sbor.

Ted' mluvte hory a větry,
jen ať se tyran bojí!
Však neutečeš temné násilí,
tvůj trest nám rány zhojí.

EAM, EAM, EAM, EAM,
hlas lidu k hvězdám sahá!
EAM, EAM, EAM, EAM,
celé Řecko jedním hlasem volá!

Radujte se, radujme se,
však svobodu náš lid již nese,
ať žijeme šťastně se všemi,
na té naší matičce zemi.

Sofiino vyprávění o jejím otci není jediné, které se v učebnici zabývá tématem okupace Řecka. Zajímavá je i krátká povídka o německém chlapci, který žije se svou rodinou v tehdy okupovaném Řecku, a jeho pohledu na řecké chudé děti, které nemají v době hladomoru v Řecku co jíst, zato on má „vše“. Rodinu, jídlo, hračky a pohodlí domova. Nalézáme však ještě další texty týkající se německé okupace. Autoři učebnice

cíleně připomínají nedávnou historii, která byla v 60. letech stále ještě důležitou součástí života řeckých emigrantů, kteří stále vzpomínali na svou nedávnou historii, kterou sami prožili, jako například na frontu EAM a její osvobozeneckou armádu ELAS. Tomu nasvědčuje zase jiný text, který je o bojovnících ELAS a jmenuje se *Malí bojovníci*. Ke konci učebnice můžeme vidět dva texty a jednu básničku o řeckém hrdinovi z druhé světové války, kterým je Manolis Glezos.⁶⁹

Jasný socialistický námět mají i další části učebnice, například text, jenž vypráví o *socialistické vzpouře* Karla Marxe a Frederika Engelse, kteří ve svém díle vyjadřují touhu po lepším životě pracujícího lidu a věří, že pracující lid je jediný, který je schopen zničit ty, kteří je využívají, dále text, ve kterém se oslavují úspěchy Sovětské armády, či básnička Prvomájový průvod.

Součástí učebnice je i geografie Řecka, texty o řeckých oblastech, městech, přístavech, ostrovech, řekách, horách, ale i například texty o rostlinách, aj. Nechybí ani nostalgické vzpomínky na Řecko a smutek z odloučení od vlasti, popisování typických řeckých vesnic, ve kterých žila většina řeckých emigrantů.

Dokladem toho, že se vedení KKE a EPON stále snažilo udržovat řeckého ducha u dětí, je další básnička s názvem *Patrida mou!*, kterou jsem přeložila následovně:

Vlasti moje!

Ač v cizích krajích žiji, ty sladká moje Vlasti,
ač daleko od lidu mého a domova slasti!

Má duše a mé myšlenky, jen kolem tebe krouží,
a vidět naši oblohu já neustále toužím!

Jsem dítě tebou zrozené a přeju ti vše dobré,
ač daleko jsem od své vlasti, já žiji jen pro tebe.

⁶⁹ Levicový student Manolis Glezos se proslavil tím, že v noci na 31. května 1941 spolu s Apostolosem Santasem strhli vlajku s hákovým křížem z athénské Akropole. Během druhé světové války byl několikrát zatčen za odbojovou činnost. Během občanské války podporoval partyzány, byl šéfredaktorem komunistických novin *Rizospastis*, v roce 1963 obdržel Leninovu cenu míru a dodnes je politicky činný.

Učebnice se také věnuje antickému Řecku, například Olympijským hrám či Parthenonu na Akropoli, děti mají možnosti se v učebnici setkat i s řeckou mytologií, například s pověstí o tom, jak byly pojmenovány Athény, s bájí o Prométheovi, dále o Demétře a Persefoně či Daidalovi a Ikarovi. Tato témata v dětech vzbuzují hrdost na svůj původ. Autoři do učebnice dokonce zakomponovali i krátký text od Tolstého, který byl přeložen G. Basilkou a jmenuje se *Skok*. Samozřejmě nechybí ani úryvek z řecké hymny, v knize nazvané *O Imnos tis Eleutherias*, v překladu *Óda na svobodu* od D. Solomose či vyprávění o Kolokotronisovi, řeckém národním hrdinovi z doby boje za osvobození od osmanské nadvlády.

Učebnice má celkem 209 stran. Je pomyslně rozdělena na čtyři části. Začíná školním rokem a podzimem, pokračuje zimou, jarem a končí prázdninami a letním ročním obdobím. Uzavírá ji básnička s názvem *Rozloučení*, ve které se děti loučí se školním rokem a spolužáky.

Další učebnice, jíž jsem měla k dispozici na prostudování, byla vydaná až v roce 1968 ve Varšavě a jedná se o čítanku pro druhou třídu. Stejně jako u předchozí učebnice, i u této je patrné, že byla vytvořena pro děti, které se nenarodily v Řecku. Úvod do knihy otevírá první básnička od K. Golfinoše s názvem *Patrida Glykia* neboli Sladká Vlast, ve které se nostalgicky píše o lásce k rodné vlasti. Obsahem připomíná básničku *Vlasti moje* z předchozí učebnice. Podle obsahu vidíme, že i v roce 1968 byla u řeckých emigrantů snaha o udržení řecké tradice a řeckého ducha, a z podtextu cítíme smutek, že lidé nemohou být ve své vlasti a v mém překladu zní následovně:

Sladká Vlast

I.	II.	III.
„Vlasti moje sladká, nikdy jsem tě nepoznal, nikdy jsem nepolíbil, tvoji svatou půdu, o tobě mi vypráví, kvůli tobě mé oči pláčou, Vlasti moje sladká, Vlasti Zlatá!	Hluboko v srdci, ukrývám tě Vlasti, a žiji v naději, radost je to skrytá, že jeden den přijdu, k tobě matko, Vlasti moje sladká, Vlasti Zlatá!	Pro tebe zpívám, pro tebe se učím, pro tebe čtu, Matko moje, pro tebe rostu, pro tebe dospívám Vlasti moje sladká, Vlasti Zlatá!

Zajímavý je i text s názvem *Stin akrogialia*, v překladu Na pláži, ve kterém se setkáváme s dětmi, které si povídají o Řecku, o jeho krásách a plážích, jež nikdy nepoznaly, protože se narodily mimo Řecko. Ze vzpomínek svých rodičů a ze školy však ví, jak je Řecko krásné. Hlavními postavami jsou řecké děti Kostakis a Stavros, kteří mají typická řecká jména a povídají si s ostatními dětmi. Kostakis a Stavros vyjadřují svojí vůli jet do Řecka. Pro ilustraci překládám úryvek z textu: „Chcete jet do Řecka?“ ptají se děti Kostakise a Stavrose. „Samozřejmě, že chceme“, odpovídají jednohlasně. „Rád bych viděl, jaké Řecko je“, řekl Stavros. „Tatínek mi vyprávěl, že je v Řecku hodně pomerančovníků, mandarinkovníků, fikovníků a citronovníků. Pomeranč si můžeš utrhnout přímo ze stromu a hned ho sníst. A naše země se vám nelíbí?“, ptaly se některé děti. „Moc se nám líbí. Je hezká. Lidé jsou hodní. Mají nás rádi, starají se o nás, vzdělávají nás...Ale my jsme Řekové a jednoho dne se do naší vlasti vrátíme.“ Tento úryvek nám opět ukazuje, že ačkoliv se píše rok 1968, řečtí emigranti mají stále naději na návrat do své rodné vlasti a stále se snaží probouzet různými vyprávěními u svých potomků lásku k Řecku, k vlasti, kterou nikdy nepoznali. Přesto, že už dávno chodily řecké děti pouze do českých škol, stále byla snaha o prohloubení jejich znalostí například o řeckém zeměpisu, ostrovech, vesnicích, aj. Vlastenecké básně a texty jsou v učebnici velmi hojné, snaha o probuzení lásky k Řecku se objevuje několikrát, například v textech s názvem *Zima v naší vlasti*, *Jaro v naší vlasti*, *Krásná je naše řecká vlast*, aj. Nechybí ani text o oslavě národního svátku, v tomto konkrétním případě jde o oslavu dne 25. března, tedy o oslavu začátku řecké národněosvobozenecké revoluce proti osmanské nadvládě. V učebnici jsou dokonce čtyři básničky od známého řeckého spisovatele 19. století Georgiose Vyzinose, například básničky s názvem *Otec přichází* či *Matka*. Matce jsou v učebnici věnovány další dva texty.

Učebnici uzavírá báseň opět věnovaná vlasti, s názvem *Patrida agapimeni*, neboli Vlasti milovaná. Stejně jako prvně zmíněná učebnice je i tato rozdělena podle ročního období, ale má i další dvě části, část o škole a část o práci a hře. Učebnice obsahuje jak texty, tak básně. Celkový počet textů je 117, z toho je 45 básní.

V obou učebnicích po některých textech následují otázky a úkoly, které měly děti vypracovat. Byly tak nuceny k přemýšlení nad textem a ne jen k jeho čtení. Ale to mělo i negativní stránku. „Všechny tyto otázky a úkoly totiž zabraňují ve vývoji kritického vnímání nebo představivosti. Umožňují pouze sledovat jasně dané otázky a řešení na nízké úrovni. Otázky a úkoly slouží hlavně k politickému vzdělávání a politické ideologii. Otázky

měly kontrolovat, zda bylo dosaženo cíle. Jen v některých případech se po dětech žádá jejich názor, jsou to však otázky typu: Měl by se někdo stydět za to, že je dělník? Jakou roli dnes hrají dělníci? V jakých zemích ještě existují otroci?⁷⁰ Dokonce i u těchto otázek však můžeme cítit propagandistický podtext.

4.4 Učebnice a školní pomůcky v Československu

Učebnice, které byly vydávány v Bukurešti a ve Varšavě se samozřejmě dostávaly i do Československa, a byly používány k výuce dětí ve školách. Ve školách však bylo zapotřebí mít i různé školní pomůcky, které byly také důležitou součástí výuky. Níže uvádím seznam nejn nutnějších pomůcek pro výchovu a vyučování řeckých dětí, který byl uveden v archívu Československého červeného kříže⁷¹:

Obrázkové knížky:

- od Mikoláše Alše: Obrázky ze slabikáře
- Havránek, Krch, Pospíšil: Na dvorečku, V poli a v háji
- Lada: Kukadla, Moje abeceda
- Časopis Mateřídouška

Ve výše zmíněných knihách byly ilustrace vhodné k prohlížení. První tři knihy jsou prakticky bez textu.

Materiál k zaměstnávání dětí:

- papír, barevné tužky, štětce, barvy, modelovací hlína, korálky, míče, obruče, švihadla, na léto hračky na pískoviště

Obrazy pro prvouku:

- Dlouhý, Široký a Bystrozraký, O zlaté rybce, O dvanácti měsíčkách, Podzimní postava, Mlácení obilí, V lese, Kácení lesa, Stavba domu, Čtyři roční doby, Kupecký krám, Panorama Prahy, Nádraží ve velké stanici, Dopravní ruch ve velkoměstě, Letiště ve Kbelích, Zahrada na podzim, Česání chmele, Dobývání cukrovky.

⁷⁰ M. Bontila, Polixronos na zeis, megale Stalin, str. 134.

⁷¹ NA, fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 2, Osnovy přednášek. Příloha 10.

Pomůcky pro zeměpis:

- Nástěnná mapa světa, globus, mapa Evropy, Mapa východní Evropy, mapa Balkánského poloostrova, Řecka, Československé republiky, Světová doprava, mapa řízení zvířat, mapa řízení hospodářských plodin, mapa výskytu nerostů.

Obrazy:

- Značky na mapách, Akropolis, Moskva, Stalingrad

Obrazy pro občanskou výchovu:

- Práce a spořivost, Státní znak a vlajka demokratického Řecka, Státní znak a vlajka ČSR A SSSR
- Sbírká obrazů „Naše práce“

Hymny:

- Hymna SSSR A ČSR, Píseň práce, Internacionála

Pomůcky pro počty a měřičství:

- Nástěnné hodiny, kuchyňské váhy a závaží, metr, pásová míra, sada dutých měř, tabulové kružidlo, tabulové pravítko, posuvné měřítko

Pomůcky pro přírodovědu:

- Dr. J.V. Staněk: Fotografie ze světa zvířat

Obrazy:

- Chrup a jeho ošetření
- Tygr, medvěd, orel, ovce, osel, vlk, jelen, velbloud, orangutan, sup, zajíc, vepř domácí, čáp, tetřev, slon, racek
- Tabák, líska, žito, pryskyřník, réva vinná, oliva, ořech vlašský

Náčiní a nářadí pro tělesnou výchovu:

- malé gumové míče – na dvě děti jeden míč
- kožené velké míče – na 20 dětí jeden míč
- krátká švihadla – na dvě děti jedno švihadlo
- každá výchovná skupina musela mít: 1 dlouhé švihadlo, 1 bubínek s paličkou (nebo jiný bicí nástroj), švédskou lavičku, žíněnky, zařízení na stolní tenis

Nesmíme také zapomenout na první česko-řecký slovník, který sepsal docent Papas v roce 1952 a jenž měl 20 000 hesel, a také na první příručku pro výuku češtiny s názvem *H tsechiki gia Ellines* – Čeština pro Řeky, kterou napsal v roce 1954. Oba tituly pomáhaly hlavně řeckým učitelům a vychovatelům.

5 Závěr

Při zpracovávání bakalářské práce jsem se soustředila hlavně na vzdělávání dětských emigrantů v Československu a na knihy, které se při výuce používaly, což vzhledem k malému množství materiálu, který jsem k této problematice našla, byl úkol náročný. Ve většině archivních dokumentů se nachází informace hlavně o tom, jak fungovaly dětské domovy, jaký v nich byl řád, problémy, kterým se muselo čelit, vybavení domovů, zdravotní péči, aj. O vzdělávání jako takovém, o knihách a o učitelích najdeme minimum informací a údaje, jež jsem našla v archivních dokumentech se často lišily. Proto dalším problémem, se kterým jsem se během vypracovávání setkala, bylo shromáždit co nejvíce informací týkajících se právě této části a určit jejich správnost.

Řecká emigrace se počátku svého pobytu v Československu setkávala s problémem nedostatku kvalitních řeckých učitelů, a tak bylo nutné zapojit do výuky i dívky nebo starší děti, které v Řecku vystudovaly základní školu či gymnázium, aby s výukou pomáhaly. Procházely tak různými školeními, aby byly schopny alespoň částečně pomoci ve vzdělávání řeckých dětí. Dalšímu problému, kterému musela čelit komise EVOP a KKE byla velká ngramotnost, se kterou řecká emigrace do Československa přišla. Ngramotnost byla způsobena hlavně druhou světovou válkou a občanskou válkou v Řecku, která způsobila minimální možnost vzdělávání, hlavně v severních oblastech Řecka. Výuka počátku probíhala ve školách, které byly při domovech a do roku 1951 na základě požadavků řecké komunistické strany byly děti vyučovány pouze řeckými učiteli a výchova byla velmi ideologická. Děti byly v domovech rozděleny podle věku a do tříd byly rozděleny podle národnosti, tedy buďto řecké nebo slovanské. V každém domově se vzdělání lišilo kvalitou a také kvantitou. Byly domovy, ve kterých byl relativní dostatek učeben, učebnic, školních pomůcek, kvalitních učitelů a vychovatelů a v jiných nikoliv. Nedostatek učebnic byl po nedostatku učitelů druhý největší problém, který musela komise EVOP a KKE řešit.

Vedení řecké komunistické strany a komise EVOP se v roce 1950 rozhodlo poskytnout řeckým a slavomakedonským dětem vzdělání na lepší úrovni, a tak bylo rozhodnuto o postupném přechodu dětí do českých národních škol, a to od školního roku 1951-1952. Bylo nutné děti na tento přechod připravit, a tak během školního roku 1950-1951 začaly děti s přípravou na výuku. V první a druhé třídě se děti ve školách při

domovech stále učily v řeckém jazyce, od třetí třídy se do výuky zapojili i čeští učitelé. Od školního roku 1951-1952, kdy byly děti zařazeny do českých národních škol, se v první třídě učily v řečtině, avšak se učily i češtinu a další rok nastoupily do první třídy společně s českými dětmi. Rozhodnutí o přestupu do českých národních škol vedlo ke stabilizaci situace ve vzdělávání řeckých emigrantů a zlepšování znalostí dětí. Problém s nedostatkem učebnic se tak sice zmírnil, ale vzhledem k tomu, že vedení KKE stále doufalo v brzký návrat do vlasti, řecké děti se stále učily řecký jazyk, řeckou geografii, zeměpis, aj. Nadále se tedy musely vytvářet učebnice, které by odpovídaly jak aktuálním informacím, tak musely obsahovat korektní ideologické myšlenky, na kterých vedení KKE trvalo.

Nesmíme však opomenout ani vzdělávání na středních či vysokých školách, jemuž se řeckým emigrantům dostalo. Řecký dorost studoval na středních školách i na učňovských oborech, k tomu byla nutná znalost českého jazyka. Emigranti měli také možnost večerního studia a samozřejmě i vysokoškolského. Jednou z nejdůležitějších událostí ve vzdělávání bylo vytvoření řeckého lektorátu na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy ke konci 40. let a následné spojení s diplomovým oborem ruština v roce 1951.

Nejzajímavější pro mě však bylo studování řeckých dětských učebnic, které jsem měla k dispozici. Vzhledem k tomu, že knihy, jež jsem studovala, byly vydány až v 60. letech, tak se mi bohužel nedostaly do ruky ty učebnice, ve kterých je spousta textů o tehdejší vůdci komunistické strany, o N. Zachariadisovi. Texty v učebnicích však byly velmi zajímavé i tak. Stále byla velmi patrná snaha o socialistickou propagandu, snaha o udržení lásky k řecké vlasti, naděje na repatriaci do Řecka a v neposlední řadě vyzdvihování řeckého národněosvobozenického boje a partyzánů. Musím říct, že ačkoliv jsem já, jako třetí generace řeckých emigrantů v České Republice narozena a vychována, lásku k Řecku jako k mé vlasti, ve mě rodiče a prarodiče pěstovali od malička, a tak chápu tehdejší představitele komise EVOP a KKE, jak pro ně bylo důležité, aby řecké děti nezapomněly svůj jazyk a milovaly z celého srdce zemi, kterou sice nikdy neviděly, ale považovaly ji za svojí vlast.

Seznam archivních pramenů

Archiv UK v Praze, fond FF UK, osobní spis doc. D. Papase, *Profesorskému sboru filosofické fakulty Karlovy university, Praha, 12. prosince 1947.*

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, fond FF UK, osobní spis doc. D. Papase, *Ministerstvo školství, věd a umění, č. 94.849/51-IV/8. V Praze dne 11. září 1951.*

Národní archiv v Praze

Fond Československého červeného kříže, Historie Československo-řecké společnosti, karton č. 1 a 2.

Fond ÚV KSČ 100/3.

Použitá literatura

BAERENTZEN, Lars, IATRIDES, John O., SMITH, Ole L., *Studies in the history of the Greek Civil War 1945-1949*, Museum Tusulanum Press, Copenhagen 1987.

BOTU, Antula, KONEČNÝ, Milan, *Řečtí uprchlíci. Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*, Řecká obec Praha, Praha 2005.

BONTILA, Maria, *I ekpaideusi ton politikon profigon*, METAIXMIO, Athény 2003.

CIRONIS, Petros, *Akce „Řecké děti 1948“*, Státní okresní archiv v Rokycanech, Rokycany 2001.

HRADEČNÝ, Pavel a kol., *Dějiny Řecka*, Nakladatelství lidové noviny, Praha 1998.

HRADEČNÝ, Pavel, *Řecká komunita v Československu: její vznik a počáteční vývoj (1948 – 1954)*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2000.

KRÁLOVÁ, Kateřina, *Nesplacená minulost. Řecko-německé vztahy ve stínu nacismu*, Karolinum, Praha 2012.

MARANTZIDIS, Nikos, *The Greek Civil War: 60 years after*, In: *Acta Universitatis Carolinae.*, Supplementum 1 – Studia Territorialia, r. I. 2010, Karolinum, Praha 2010.

MATHEU, Anna, POLEMI, Poppi, *I ekdotiki peripetia ton Ellinon Kommuniston 1947 – 1968*, Vivliorama-Aski, Athény 2003.

PAPADOPULOS, Lysimachos, *Děti bouře*, Klub přátel Řecka, Praha 1998.

RISTOVIĆ, Milan, *Dug povratak kući. Deca izbeglice iz Grčke u Jugoslaviji 1948 - 1960*, Biblioteka društvo, Bělehrad 1998.

TEJCHMAN, Miroslav, *Balkán ve válce a v revoluci 1939-1945*, Karolinum, Praha 2008.

TSIVOS, Konstantinos, *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) – Od jednoho rozštěpení ke druhému*, Edice Teritoria, Praha 2012.

WEITHMANN, Michael, *Balkán: 2000 let mezi Východem a Západem*, Vyšehrad, Praha 1996.

ZISSAKI-HEALEY, Tasula, *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*, Řecká obec Praha, Praha 2013.

Internetové zdroje

Projekt Sixty Years After, dostupné registrovaným uživatelům z:
<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/2938>